

Revisors erstatningsretslige ansvar ved klients konkurs

**Kandidatspeciale Cand.merc.aud.
Forfatter: Matthieu Simon
20201366
Vejleder: Gitte Søgaard
Antal anslag: 154.273
Afleveringsdato: 31.12.2023
Aalborg Universitet**

Abstract

Based and inspired by the recent bankruptcy of the Danish auction house company, Lauritz.com, this thesis will focus on the auditor's responsibility in compensation cases, where doubts can and have been raised about the auditor's work. As a result of increased requirement in need of auditor and auditing the financial statements, the auditors, and their responsibility will be analyzed.

When fraud is committed by the company's management, it's in some cases the auditor's responsibility to find and report these. But what if the auditor fails to find these frauds, even though he's expected to. For comparison, two cases where accountants have been sentenced to be liable for damages for the loss suffered. This applies to the cases of Memory Cards Technology and Hesalight.

Against the background of the above, an attempt will be made to answer the formulation of the problem based on case law and based on the law of damages. Here will the cases about Memory Card Technology and Hesalight come into the picture, where it will be analyzed how the auditors have acted, how the court has ruled and how the disciplinary council has assessed the auditor's responsibility.

In this thesis, the four basic conditions for the right to compensation will be explained and compared, how these conditions are fulfilled in the two comparative cases and with a proposal for assessing the conditions seen in the light of the auditor's liability in compensation law regarding the bankruptcy of Lauritz.com.

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	1
1. INDLEDNING.....	4
1.1 PROBLEMFORMULERING	5
1.2 AFGRÆNSNING	5
2. METODE	7
2.1 VALG AF METODE	7
3. PLACERING AF ANSVAR	9
3.1 BESVIGELSER	9
3.2 REVISORS ANSVAR	9
3.3 GOD REVISORSKIK.....	11
3.4 LEDELSENS ANSVAR	13
3.5 REVISORS ERSTATNINGSANSVAR	15
3.6 ERSTATNINGSRETTENS GRUNDLÆGGENDE BETINGELSER	16
3.6.1 Tabet.....	16
3.6.2 Culpasøjlen	17
3.6.3 Adækvans	19
3.6.4 Kausalitet.....	20
4. PROFESSIONENS STANDARDER	21
5. ERKLÆRINGER OG RAPPORTERING	22
5.1 REVISIONSPÅTEGNENGEN	23
5.2 REVISORS RAPPORTERING I PROTOKOL OG KONKLUSION	24
5.2.1 Blank påtegning	25
5.2.2 En modificeret konklusion.....	26
5.2.3 Afkræftende konklusion	29
5.2.4 Manglende konklusion.	30
6. REVISORS FORSIKRINGSDÆKNING	30
6.1 REVISORS ANSVARSFORSIKRING	31
7. DOMSANALYSE	33
8. MEMORY CARD TECHNOLOGY A/S DOMSANALYSE	33
8.1 FREMSTILLING AF SAGEN	35
8.2 SAGENS PRÆMISSER.....	36
8.2.1 Revisornævnets vilkår	36
8.2.2 Vestre landsrets afgørelse	38
8.2.3 Anket dom til Højesteret.....	41
8.3 REVISORS ERSTATNINGSRETSLIGE ANSVAR I SAGEN	42
8.3.1 Culpa-betingelsen	43
8.3.2 Det lidte tab.....	46
8.3.3 Årsagssammenhæng	47
8.3.4 Adækvans-betingelsen	49
8.3.5 Revisors ansvar, straf og kendelse	50
9. HESALIGHT A/S DOMSANALYSE	51
9.1 FREMSTILLING AF SAGEN	53
9.2 SAGENS PRÆMISSER.....	54
9.2.1 Østre landsrets afgørelse.....	54
9.2.2 Anket dom til Højesteret.....	57

9.2.3 Revisornævnets vilkår	57
9.3 REVISORS ERSTATNINGSRETSLIGE ANSVAR I SAGEN	59
9.3.1 Culpa-betingelsen	60
9.3.2 Det lidte tab	62
9.3.3 Årsagssammenhæng	63
9.3.4 Adækvans-betingelsen	63
9.3.5 Revisors ansvar, straf og kendelse	64
10. KONKURSEN AF LAURITZ.COM	65
10.1 REVISORS KONKLUSION, FORBEHOLD, OG ANDRE FARESIGNALER.	65
10.2 REGNSKABSANALYSE	66
10.3 DE ERSTATNINGSRETSLIGE BETINGELSER.....	68
10.3.1 Culpa betingelsen	68
10.3.2 Det lidte tab.....	69
10.3.3 Årsagssammenhæng.....	70
10.3.4 Adækvans-betingelsen	71
10.4 FORSLAG TIL UDFALD AF FREMTIDIG DOM	71
11. KONKLUSION	73
12. LITTERATURLISTE	75

1. Indledning

Når en virksomhed aflægger deres årsrapport, er den ofte forsynet med en revisionspåtegning. Gennem revisionsmæssige handlinger er det revisors opgave, at vurdere og forholde sig kritisk overfor til de oplysninger, der ligger til grund og præsenteres i årsregnskabet. Det er derfor afgørende, at revisor udfører sine erklæringshandlingerne af høj faglig kvalitet for at sikre, at der er tillid til revisors arbejde såvel som til sikkerheden for et retvisende årsregnskab. Revisoren agerer og præsenteres nemlig som offentlighedens tillidsrepræsentant, som en vigtig faktor i sin udførelse af sit uafhængige erklæringsarbejde. Der ligges derfor fokus på både kvaliteten og tilliden til revisors arbejde, som er af stor betydning set i et samfundsmæssigt perspektiv.

Til trods for revisor har afgivet en blank revisionspåtegning på et årsregnskab, som det kaldes på fagsprog, eller med andre ord en påtegning som dog ikke er "blank" men blot med et normaliseret standardsæt af tekst. Revisor har derved ikke fundet anliggender eller forhold, som f.eks. overtrædelse af lovgivning, og siger udelukkende noget om informationerne i årsrapporten er uden væsentlig fejlinformation og derfor fremstår retvisende. Det centrale i en blank påtegning er derfor, at årsregnskabet er retvisende.

I tilfælde af en blank revisionspåtegning vil der stadig kunne forekomme fejlinformation eller betydelige besvigelser, som kan danne grundlag for en kommende retssag eller konkurs.

Der kan trods alt være skjult eller manipuleret med opgørelser for regnskabsposter af væsentlig karakter, som derved vil danne grundlag for et forskønnet regnskab og de positive konsekvenser dette end måtte have. Regnskabsposter som revisor måske ikke får revideret grundigt nok i sit udførte arbejde eller blot afpresning og eller manipulation af kunden selv.

Set i lyset af den nylige konkurs af det landskendte auktionshus Lauritz.com, er det bemærkelsesværdigt at pointere, at konkursen kom blot tre måneder efter regnskabet blev underskrevet. Derfor er det ikke mærkeligt, at flere nyhedsmedier forholder sig kritisk og undrer sig over om hvorvidt revisor burde have opdaget de anliggender, som stod til grund for konkursen, også fandtes på underskrifttidspunktet på revisorerklæringen i det nylige aflagte årsregnskab. Spørgsmålene er mange, og der sås tvivl om kvaliteten af revisor udførte arbejde, uafhængigheden af den i revisorerklæring underskrivende revisor og det pågældende konkursramte selskab, og endda

beskyldninger om besvigelser af grov karakter fra selskabets øverste ledelse, som også udspringer sig af kritikken af ledelsens forsøg på at holde selskabet kørende på bekostning af kundernes penge.

Der vil i denne afhandling derfor undersøges hvorvidt anliggenderne til konkursen kunne have været opdaget tidligere end tidspunktet for konkursbehandling. Burde revisor have afgivet en påtegning med forbehold eller måske endda med en afkræftende konklusion, er essentielt af diskuteres.

Revisors ansvar over for de af virksomhedens ledelses aflagte regnskabsmæssige skønsposter er også interessant at inddrage, eftersom der i forbindelse med konkursbehandlingen sås tvivl om de i årsregnskabs fremlagte værdier, tilstedeværelsen samt værdiansættelsen af disse.

1.1 Problemformulering

Med afsæt i indledningsafsnittet og de omtalte problematikker heri ledes der op til følgende problemstilling, som denne afhandling vil opbygges med henblik på at undersøge:

”Hvilket erstatningsretsligt ansvar påhviler revisor ved afgivelse af revisionspåtegning på et årsregnskab og herunder ansvaret set i lyset af en efterfølgende konkurs ”

1.2 Afgrænsning

Hovedfokus vil i denne afhandling omkredse det erstatningsretslige ansvar samt revisors aflæggelse af revisionspåtegning og dertilhørende ansvarsområde. Der vil der kun begrænset blive inddraget andre former for påtegninger eller erklæringsopgaver både med og uden sikkerhed, da disse vurderes mindre relevant set i lyset af emnevalget. Uddybende definitioner samt arbejdsopgaver for både godkendte og statsautoriserede revisorer vil også holdes på et minimum da det forventes, at læser er bekendt med disse oplysninger ved læsning af denne afhandling.

Trods revisionspåtegning vedrører essentielle områder som revisionsbevis, revisionsmål og væsentlighedsniveau vil disse ikke blive redegjort for da fokus i afhandlingen ligges på et højere fagligt niveau, hvor det i sagens natur også vurderes yderst relevant for emnet, men også at disse bagvedliggende handlinger hidrører en generel revisionsmæssig forståelse for basisviden indenfor regnskab og revision.

Da der i problemstillingen er valgt af ligge fokus på revisors erstatningsretslige ansvar ved afgivelse af revisionspåtegning samt en efterfølgende konkurs af klienten, vil der derfor ikke inddrages redningsforsøget kaldet ”rekonstruktion”, også kendt som den tidligere betalingsstandsning, da denne vedrører et sidste forsøg på at genetablere virksomhedens drift ved hjælp af bl.a. indgåelse af akkordordninger inden en endelig konkursbegæring. Ved rekonstruktion har ledelsen en interesse at fortsætte driften ved hjælp af en plan for rekonstruktion af driften og afvikling af gældsposter – en konkursbegæring indgives enten af kreditor eller det insolvente selskab som følge af point-of-no-return efter reglerne om god selskabsledelse.

Der vil derfor afgrænses til domme og afgørelser på retssager, som vedrører konkurser hvor håbløshedstidspunktet for længst var passeret ved tidspunktet for begæring af konkursen. Denne afgrænsning muliggør derfor ikke at inddrage rekonstruktioner da dette stadie forudsætter at der enten af egen handling eller i alliance med kreditorer indleder en begæring om rekonstruktion, som en handling baseret på indsigt selskabets økonomiske forhold herunder insolvens.

Eftersom revisor som udgangspunkt normalvis ikke har incitament til at udføre besvigelser når det omhandler de erklæringsopgaver revisor måtte udføre for sin klient, er det netop klienten og herunder ledelsen hos klienten der har sit afsæt og det overordnede ansvar i besvigelssager. Revisor får som udgangspunkt intet udbytte ved besvigelse, hvorfor der i denne afhandling afgrænses til, at det er ledelsen som begår besvigelse og derved udføre en strafferetlige handling. Revisors udførende handlinger i forbindelse med afgivelse af revisionserklæring på et årsregnskab og dertilhørende erstatningsretsligt ansvar påhviler derfor på området for fejl og mangler, hvor revisor burde have afdækket områderne eller tilnærmelsesvis have sporet sig ind på disse besvigelser.

Når det er oplyst at ansvaret i besvigelssager påhviler virksomhedens ledelse, afgrænses der

derved også fra dette ledelsesansvar i denne afhandling. Ledelsens ansvar ved besvigelser mv. i forbindelsen med en konkurs og der hertil hørende strafferetslige retsgrundlag vil derfor kun blive berørt meget begrænset da der i holdes et fokus på revisors erstatningsansvar, som læner sig op af det erstatningsretlige område.

2. Metode

2.1 Valg af metode

Der vil denne afhandling og dennes problematisering benyttes en juridisk metodisk fremgang med afsæt i den retsdogmatiske metodik. Dette udspringer sig i en beskrivende og analyserende fortolkning af den til pågældende tids gældende ret, som danner grundlag ved revisors afgivelse af sin revisionspåtegning på årsregnskabet.

Den på rapportens udarbejdelsestidspunktets gældende ret vil undersøgt og der vil bl.a. blive behandlet konkursretten, selskabsloven og anden relevant lovsamling der måtte have sin berettigelse i afhandlingen til besvarelse af problemformuleringen. I den retsdogmatiske analyse ligger fokus på at udpensle den gældende ret og derfor vil der ikke anvendes en retspolitiske analyse da denne har til formål at komme med forslag til hvordan retten burde være.

Der vil til grundlag for udarbejdelsen anvendes både primært og sekundær litteratur hvoraf de primære udspringer sig i form af retskilder ved definition af gældende ret, hvoraf de sekundære litteraturer fremtræder i form af anden juridisk fremstilling samt fortolkning af den gældende ret heraf lærebøger, fagbøger samt litteraturdatabaser. Et samspil mellem primært og sekundær litteratur giver en praktisk synsvinkel med levering af ny viden, som både er med til at definere men også udfordre og fortolke den primære empiri.

Ved anvendelsen af primære litteratur i form af lærer- samt fagbøger vil det som udgangspunkt være med udgangspunkt i disse data og de bagvedliggende forfattere fremtræder valide, professionelle fagfolk og derfor ikke vil blive indgå i kritisk analyse for at validere reliabiliteten.

Der vil i afhandlingens analyseafsnit tages afsæt i retsdogmatisk metode, som teoretisk ståsted - retsdogmatikken iagttager hvorledes de danske domstole tolker den givne juridiske problemstilling. Ved anvendelsen af den retsdogmatiske metode ved udarbejdelse af denne afhandling vil der benyttes retskilder, retssædvaner samt den relevante retspraksis på området. Ved benyttelsen af disse afdækkes den bindende lov, tidligere domme inden for det pågældende område såvel som den retssædvane, som udspringer sig fra lovgivningen og derved ikke kan afviges fra.

Det vurderes dog, at den gældende retspraksis på området som den mest korrekte ved anvendelsen i sager inden for erstatningsansvar, da der på dette område er yderst relevant at sammenligne med et tilsvarende scenarie, som vil kunne danne et grundlag for domstolenes bedømmelser og give anledning til benyttelse i fremtidige tilsvarende konkrete sager.

Der vil ved benyttelsen af retspraksis danne udgangspunkt fra én af disse tre anvendelsesområder: Dommen siger noget nyt om problemstillingen, at dommen udfylder et hul eller at dommen bekræfter opfattelsen i en række domme, som måske har været omdiskuteret.¹

Afhandlingens analyse vil ud over behandlingen af den retsdogmatiske metode også opbygges omkring de i problemstillingens nævnte begivenheder holdt op imod de juridiske retskilder og afslutningsvis belyst resultatet heraf. Der vil derfor ses på begivenhederne ved Memory Card Technology samt Hesalight, som genstandsfelt samt de sagers oplyste juridiske problemstillinger der danner faktum omkring besvigelserne foretaget i sagerne.

Opmærksomheden bør rettes mod det faktum, at denne afhandling er udarbejdet i forbindelse med et afsluttende kandidatspeciale og derfor kun fremgår som en gennemgang af eksisterende afsagte domme, relevant retspraksis og retskilder. Denne afhandling skal og bør derfor ikke anvendes som rettesnor for fremtidige projekter eller som sekundære data inden for de givne anvendelsesområder.

¹ (Werlauff & Hansen, Den juridiske metode - en introduktion, 2016)

3. Placering af ansvar

Når der omtales erstatningsansvar og besvigelser i samme sætning, er det essentielt at forholde sig til hvordan fordelingen af ansvaret mellem virksomhedens ledelse og den underskrivende revisor. Begge roller er pålagt et ansvar der både dækker opdagelsen såvel som forebyggelse af besvigelser. Derfor vil der i det kommende afsnit, blive redegjort for ansvaret på hhv. revisor og ledelsen når der kommer til besvigelser.

3.1 Besvigelser

For at danne et grundlag for afhandlingens hovedundren, er det essentielt at forholde sig til begrebet ”besvigelser”, da besvigelser også er det genstandsfelt, som vil have en indvirkning på revisoransvar i sin afgivelse af revisorerklæringen. Der vil derfor blive belyst typer af besvigelser der påhviler revisors ansvar og derved kræver særligt opmærksomhed på, og hvilket ansvar ledelsen har ifm. besvigelser. Ydermere redegøres der for begrebet, besvigelser, samt den hertil hørende relevante retskilder der anvendes ved ansvars-retssager.

3.2 Revisors ansvar

Revisors overordnede ansvar er defineret i ISA 240 afs.5 (International Standards of Accounting), som omhandler revisors ansvar vedr. besvigelser ved revision af årsregnskaber. Ifølge ISA 240 afsnit 5 står følgende defineret: ²

”En revisor, der udfører en revision i overensstemmelse med ISA’erne, har ansvaret for at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation, hvad enten denne skyldes besvigelser eller fejl.”

² (IFAC, 2016)

Det er med andre ord revisors ansvar at opdage og påpege fejl og mangler, som samlet set befinder sig inden for det beregnede væsentlighedsniveauet for revisionen af årsregnskabet.

Set med offentlighedens øje, kan det være svært at forholde sig til besvigelser og fejl der ikke opdages af revisor grundet at størrelsen befinder sig under væsentlighedsniveauet, som fra selskab til selskab kan svinge med flere hundrede tusinde kroner hvis ikke millioner af kroner. Det kan især være svært for interessenter så som aktionærerne, kreditinstitutter og medier, at dette ikke er revisors opgave at opdage ved sin revision i tilfælde af størrelsesorden under væsentlighedsniveauet.

Eftersom en ekstern revisor har til formål at revidere et årsregnskab og sikre at regnskabet som helhed er retvisende uden væsentlige fejl og mangler, forekommer der stadig en acceptabel margin for fejl og besvigelser der ikke kan ifalde revisor erstatningsansvar.

Revisor skal kontrollere og udspørge ledelsen og andre relevante medarbejdere om kendskab til besvigelser eller mistanke herom. Dog vil de personer, som begår besvigelser, som regel forsøge at skjule deres besvigelser efter bedste evne. Revisor er begrænset af følgende punkter:³

1. ISA begrænser til iboende kontrol med stikprøve og skøn
2. Besvigeren er blevet omhyggelig i at skjule sporene
3. Sammensværgelser med øvrige
4. Anciennitet
5. Besvigelse fra ledende position kan tilsidesætte interne kontroller

Som nævnt i sidste punkt ovenfor, vil der i de tilfælde hvor besvigeren indgår i den daglige ledelse forekomme fejlbehæftede interne kontroller, som resultat af forsøg på at nedskalere de interne kontroller. I disse tilfælde vil revisor dog have erstatningsansvaret, da der fra revisors side kan vurderes, at regnskabet er retvisende uden yderligere forbehold, trods dette skyldes ringe eller ineffektive interne kontroller.

Opdager revisor derimod besvigelser ved sin revision, følger klare retningslinjer for hvilke pligter for kommunikation med orientering til den rette ledelsesniveau kendskab. Grunden til at der nævnes "rette ledelsesniveau" skyldes, at der skal foretages en konkret vurdering af faktorer så der er forhold til evt. sammensværgelse inklusiv arten og dennes størrelse. Et passende ledelsesniveau er som udgangspunkt ét niveau over den eller de involverede personer. I tilfælde af, at de(n)

³ (Christensen, Kristensen, & Warming-Rasmussen, 2015)

involverede person(er) udgør den øverste ledelse, skal RL (Revisorlovens) § 22 anvendes, og der skal her skelnes om der er tale om særlig grov karakter og om beløbsstørrelsen er af en væsentlig størrelse – ydermere skal hele ledelsen informeres og dette forhold skal angives i revisionsprotokollen. Ledelsen har herefter inden for 14 dage, til at få bragt forholdet udbedret. Ellers er revisor forpligtet til at indberette forholdet til SØIK (Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet).

I de særlige tilfælde hvor hele eller et flertal i øverste ledelsesniveau er involveret i besvigelserforholdet er revisor forpligtet til at indberette forholdet til SØIK straks, og derved er der ingen udbedringstid.⁴

Ved revisors revision er revisor også pålagt at være omkostningsbevidst og ikke tilføre unødige omkostning til hverken klienten såvel som et forøget antal af u-fakturerbare timer til revisionsfirmaet.

Der skal derfor altid være Cost-Benefit for øje, som ved tilfælde af fejlfinding kan give anledning til en yderligere og mere dybdegående revision.

Et andet yderst væsentligt perspektiv i redegørelsen for revisors erstatningsansvar udmønter sig i princippet, god revisorskik. Der vil derfor i næste afsnit blive behandlet og redegjort for god revisorskik.

3.3 God revisorskik

Ved revisionshandling foretaget efter princippet, god revisorskik, skal der jf. Revisorlovens §1 stk.2 kun vægtes opgaver hvor revisor agerer som offentlighedens tillidsrepræsentant. Dog kan og skal revisor udøve god skik uden, at det er som offentlighedens tillidsrepræsentant, da det har en afgørende betydning i et erstatningsretsligt perspektiv.⁵

I et erstatningsretsligt perspektiv skelnes der mellem tre typer af situationer. I tilfælde hvor revisor udarbejder erklæringsopgaver uden sikkerhed og uden titlen som offentlighedens tillidsrepræsentant. Andet scenarie hvor revisor yder rådgivning eller andre former for faglige ad

⁴ (Christensen, Kristensen, & Warming-Rasmussen, 2015), s.20

⁵ (Halling-Overgaard, 2014), s.134

hoc-opgaver til klienten, som derudover også omfatter bogføringsassistance, lønassistance, skatterådgivning og anden regnskabsmæssig assistance. Afslutningsvis de situationer, som ikke indgår i de førnævnte definitioner og derfor kræver særskilt bedømmelse, da det kan grænse op til at være god rådgivningsskik frem for god revisorskik.

Revisors samfundsmæssige ansvar står beskrevet i Revisorlovens § 16, som fortæller at revisor i sit hverv agerer som offentlighedens tillidsrepræsentant under udførelse af sine erklæringsopgaver forsynet med høj grad af sikkerhed. I RL § 16, stk. 1 står desuden følgende beskrivelse af revisors opgave:

”Revisor skal udføre opgaverne i overensstemmelse med god revisorskik, herunder udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgavernes beskaffenhed tillader. God revisorskik indebærer desuden, at revisor skal udvise professionel skepsis, integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu ved udførelsen af opgaverne.”⁶

I ovenstående paragraf bliver der bl.a. fortalt om revisor skal agere professionel, have cost-benefit for øje, samt have den fornødne kompetence og udvise den fornødne omhu, for ikke at forglemme, at revisor skal udvise professionel skepsis ved udførelsen af opgaverne.

Det er ikke revisors opgave at agere politibetjent og påpege hver en fejl revisor måtte støde på i årsregnskabet. Dog påhviler der en forventning og en forpligtelse hos revisor, at han/hun forholder sig kritisk, objektivt og påtaler åbenlyse og ikke mindst relevante væsentlige fejl i sin revision. Dette leder videre til et andet yderst relevant princip, som står nævnt i RL § 16 stk. 2 og fortæller følgende:

”Revisor skal under planlægningen og udførelsen af en opgave efter § 1, stk. 2, udvise professionel skepsis i erkendelse af, at der kan forekomme omstændigheder, der kan indikere væsentlig fejlinformation i erklæringsemnet. Ved udførelse af revision skal revisor navnlig udvise professionel skepsis ved gennemgangen af ledelsens skøn vedrørende dagsværdier og nedskrivning af aktiver, hensættelser og fremtidige pengestrømme, der har betydning for den reviderede virksomheds mulighed for at fortsætte driften.”⁷

⁶ (BEK nr.1287, 2018)

⁷ (Revisorloven § 16, 2021)

I sin statusrevision vil revisor typisk have en lang række forhold, som revisor skal forholde sig til inden for væsentlige regnskabsposter, med afsæt i det beregnede væsentlighedsniveau. Det er her en svær øvelse, at revisor skal mestre når han/hun skal udvise den professionelle skepsis over for klientens regnskabsmæssige skøn. For selvom revisor skal være objektiv i sin vurdering og have en kritisk tilgang, så er klienten trods alt kunde i revisionshuset. Ledelsens værdiansættelser af skønsposter herunder befindende i balanceposter, kan give anledning til en yderst omhyggelig gennemgang. Med afsæt i ISA 240 skriver Bloch Christensen (2015), at der typisk sondres mellem to former for besvigelser, den ene som udgør regnskabsmanipulation og den anden, misbrug af aktiver. Førstnævnte besvigelser ses oftest på ledelsesniveau, hvor ledelsen har en interesse i at præsentere virksomhedens finansielle situation bedst muligt, som kan give anledning til manipulation af skønsposter. Der vil dog vendes tilbage til dette emne for en mere dybdegående redegørelse senere i rapporten.⁸

Med ovenstående in mente, er det trods alt revisors pligt i sit hverv, at sørge for det reviderede regnskab fremstår retvisende og uden væsentlige fejlinformation, som følge af sin udførte revision på det af ledelsens udarbejdede regnskab. Offentligheden har stor tillid til revisors rolle med at varetage rollen med professionel skepsis og objektivitet ved afgivelse af sin revisionspåtegning på årsregnskabet. Det er desuden revisors opgave, at sørge for der er indhentet tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, som er den dokumentation revisor skal anvende i sin revision for at danne et grundlag for den konklusion revisor afgiver på årsregnskabet indhold. Disse revisionsbeviser udmønter sig i f.eks. test af interne kontroller, tredjeparts-bekræftelser, materiale til afstemning af mellemværender, tilgodehavender, likvid beholdning og andre væsentlige regnskabsposter.

3.4 Ledelsens ansvar

Når der tales om en ledelse i et selskab, herunder kapitalselskabet, vil der jf. definitionen ifølge Selskabslovens §5 stk.1 nr. 4 og 5, skelnes mellem det centrale ledelsesorgan eller det øverste ledelsesorgan.

⁸ (Christensen, Kristensen, & Warming-Rasmussen, 2015)

Ledelsesstruktur	Bestyrelse og direktion	Tilsynsråd og direktion	Direktion
Det øverste ledelsesorgan	Bestyrelsen	Tilsynsrådet	Direktionen
Det centrale ledelsesorgan	Bestyrelsen	Direktionen	Direktionen
Øvrige ledelsesniveauet – Første ledelsesniveau	Direktion og øvrige personer på ledelsesniveau på samme stadie som direktionen	Direktion og øvrige personer på ledelsesniveau på samme stadie som direktionen	Personer med personaleansvar og som referer direkte til direktionen
Andet ledelsesniveau	Personer med personaleansvar og som referer direkte til det øverste ledelsesniveau	Personer med personaleansvar og som referer direkte til det øverste ledelsesniveau	Personer med personaleansvar og som referer direkte til det øverste ledelsesniveau

Tabel 1. – Kapitalselskabets ledelse, egen tilvirkning

Som vist i ovenstående Tabel 1, så skelnes der primært mellem det øverste eller det centrale ledelsesorgan. Dog findes der også lavere rangeret ledelsesniveauer, som dog ikke vil blive redegjort for i denne rapport. Det centrale ledelsesorgan udgør bestyrelsen i selskaber der både har en direktion og en bestyrelse, en direktion i selskaber som alene kun har en direktion, og en direktion i selskaber der både har en direktion og et tilsynsråd.

Det øverste ledelsesorgan udgør bestyrelsen i selskaber der både har en direktion og en bestyrelse, direktionen i selskaber, som alene kun har en direktion, og et tilsynsråd i selskaber der både har en direktion og et tilsynsråd.

Ledelsens ansvar jf. SL § 119 omtaler, at ledelsen skal sikre, at der bliver afholdt generalforsamling senest 6 måneder efter der er konstateret et kapitaltab, som udgør mindst halvdelen af selskabskapitalen. Derudover indgår opgaver så som at sikre, at selskabets bogføring samt regnskabsaflæggelse sker under iagttagelse af lovgivningen, og at det er i selskabets bedste interesse, at der er etablere effektive og relevante interne kontroller og til kontrol af risikostyring, Desuden skal bestyrelsen såvel som tilsynsrådet sikre, at selskabets valgte direktion varetager sit hverv på behørig måde og at selskabets likvide kapitalberedskab altid er forsvarligt til at drifte selskabet på behørig vis. Såfremt direktionen kommer til kendskab om faretruende indikationer

omkring kapitalberedskabet eller ved økonomistyring får indsigt i fremtidige økonomiske problematikker, skal direktionen meddele dette til øverste ledelses ledelsesorgan.⁹

Ved kapitalselskaber med en bestyrelse eller tilsynsråd bestående af flere personer er der yderligere krav om der bliver udarbejdet en forretningsorden, som er med til at sikre en ensrettet og fastlagt orden for rettigheder, beslutningsprocesserne samt de enkelte medarbejdersbeføjelser jf. deres ansættelseskontrakt og rolle i deres hverv. På den måde sikre bestyrelsen, at der etableres retsmæssige og effektive interne kontroller for at mindske risikoen for fejlinformation og besvigelser.¹⁰

Det er desuden et krav jf. SL § 111, stk. 2, at bestyrelsen i aktieselskaber består af mindst tre personer hvor der i anpartsselskaber jf. SL § 111, stk. 3, kan indgå medarbejdere i det øverste ledelsesorgan såfremt SL §140 findes gældende.¹¹ SL §140 finder anvendelse i kapitalselskaber, som i de sidste tre regnskabsår har beskæftiget mindst 35 fuldtidsansatte inklusive medarbejdere i filialer beliggende i EU/EØS-lande. Når denne forudsætning gør sig gældende, har medarbejderne ret til mindst 2 bestyrelsespladser til medlemmer og suppleanter.¹²

Både bestyrelsen og eller direktøren i et selskab kan ifalde erstatningsansvar i medfør til selskabslovens §361, hvis de under udførelsen af deres hverv forsætligt eller ved uagtsomhed har tilføjet selskabet tab. Bestemmelsen gælder tilsvarende for revisors erstatningsansvar jf. §361, stk. 1.¹³

3.5 Revisors erstatningsansvar

I dette kapitel redegøres for revisors erstatningsansvar, som tager sit afsæt i den gængse erstatningsret. Denne redegørelse skal klæde læseren på om begrebet, som senere i afhandlingen vil afklare over revisors erstatningsansvar, som følge af sager med udgangspunkt i besvigelse samt

⁹ (Selskabsloven § 119, 2022)

¹⁰ (Selskabsloven § 130, 2022)

¹¹ (Selskabsloven § 111, 2022)

¹² (Selskabsloven § 140, 2022)

¹³ (Selskabsloven § 361, 2022)

hvilken bevisførelse der påhviler skadelidte, skadevolder og hvordan sagerne håndteres i praksis med afsæt i lignende domme.

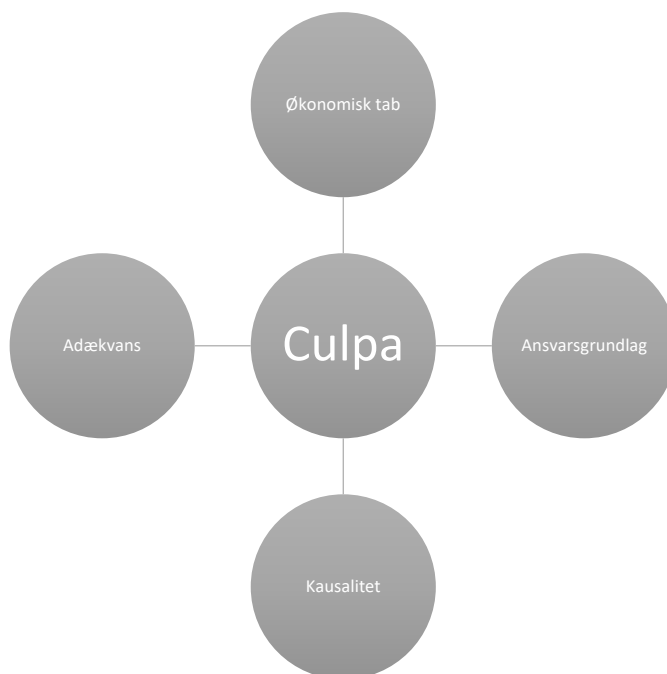
3.6 Erstatningsrettens grundlæggende betingelser

Der kan forekomme tilfælde hvor revisor overser væsentlige fejl og mangler eller blot ikke udfører sit hverv fyldestgørende efter gældende praksis og vil i visse tilfælde kunne ifalde erstatningsansvar. Det afgørende for om der kan ifaldes erstatningsansvar er altafgørende om der har været lidt et tab, som følge af handlingen. Er der tale om besvigelser, som revisor ikke har opdaget i sin revision ved de udførte revisionshandlinger, men som revisor burde have opdaget, kan revisor ifalde erstatningsansvar heraf eftersom det måtte forventes, at revisor under normale omstændigheder burde have opdaget. Erstatningsansvaret og størrelsen af den erstatning der kræves af revisor i tilfælde af kendt skyldig i forseelsen, afhænger af det retssædvane samt det økonomisk lidt tab.

3.6.1 Tabet

Når den dømmende magt skal bedømme en sag inden for selskaberstatningsretten skal der foreligge fire delelementer, som til sammen udgør grundlaget for betingelserne der ligger til grund for, at man kan ifalde erstatningsansvar.

Først og fremmest skal der forekommet et økonomisk tab, retsstridighed, kausalitet (årsagssammenhæng) og adækvans (påregnelighed)¹⁴. Se Figur 1 for opstilling af betingelserne.

Figur 1 - Erstatningsrettens betingelser

¹⁴ (Werlauff, Erstatningsansvar i selskabsforhold - ledelse, ejere, revisor, 2016) (s.15)

Før der skal tages stilling til om hvor vidt der er udvist culpa, er det rettens opgave, at tage stilling til de fremlagte bevisbyrder fra parterne. Der skelnes mellem tre former for bevisbyrde, to mere anvendt end den tredje. *Den første*, ligefrem bevisbyrde, som er det mest anvendte princip inden for det danske retssystem og går i sin enkelthed ud på, at det er skadelidte med et krav, der skal bevise at skadelidtes påstand er sandfærdig. Her skal retten overbevises om, at den anklagede er skyldig i sagen.

Den anden, omvendt bevisbyrde, omhandler det modsatte scenarie, hvor det er den anklagede der skal løfte bevisbyrden og overbevise retten om, at vedkommende er uskyldig. Dette princip anvendes i sager hvor det er særlig vanskeligt for anklager at påvise et bestemt forhold. F.eks. hvor der foreligger en stærk skyldsformodning. Oftest anvendes omvendt bevisbyrde i erstatningssager, hvor det formodes at der er handlet uagtsomt.

Den tredje og mindst anvendte er delt bevisførelse, er det både skadelidte og skadevolderen der deles om, at føre beviserne. Skadelidte skal forsøge at fremlægge beviser for skyld (Culpa), og skadevolderen derimod skal forsøge at modbevise dette forhold. Sidstnævnte princip anvendes stort set ikke indenfor dansk retssystem, dog krævede den en introduktion.¹⁵

3.6.2 Culpasøjlen

Forfatteren, E. Werlauff, beskriver culpapreglen ved at bede læseren tegne en lodret søjle inddelt i tre dele. Culpasøjlen er nemlig et fremragende værktøj til at skabe et håndterligt overblik som er den styrende faktor for hvordan erstatningsretsgrundlaget definere skyld og hvilke forudsætninger der danner grundlag.¹⁶

Figur 2 - Culpasøjlen - egen tilvirkning

Det hændelige udgør en handling, der blot sker og som må forventes være normalt hændeligt og derfor ikke

¹⁵ (Werlauff, Erstatningsansvar i selskabsforhold - ledelse, ejere, revisor, 2016)

¹⁶ (Werlauff, Erstatningsansvar i selskabsforhold - ledelse, ejere, revisor, 2016) s.13

ansvarspådragende og vil, som udgangspunkt hverken udløse hverken erstatningsansvar eller strafansvar. Den hændelige handling optræder i enten subjektiv eller objektiv form. Der kan forekomme situationer hvor hændelige handlinger kan udløse erstatningsansvar, som heraf vil anses for værende af objektivt ansvar. Objektivt ansvar foreligger som udgangspunkt regulerende lovhjemmel på området, dog i sjældne tilfælde uden lovhjemmel men hvor der f.eks. kan ske hæftelsesgennembrud.¹⁷

Set i sammenhæng med revisors erstatningsansvar bliver det objektive ansvar sjældent anvendt i disse sammenhæng, hvorfor hændelig culpa ikke vil inddrages i afhandlingens senere analyse af revisors erstatningsansvar i domssager.

Den uagtsomme handling udgør en situation hvor skadevolder har handlet væsentlig anderledes end hvad normen indenfor branchen ville have handlet i en tilsvarende situation. Denne norm vil inden for revisionsbranchen definere hvad en hvilken som helt anden revisor ville eller burde have handlet i en tilsvarende situation. I denne sammenhæng vil FSR's responsumudvalg kunne hidkaldes til syn og skøn om den sigtede revisor har handlet indenfor normen, god revisorskik, herunder god revisionsskik, god rådgivningsskik og god regnskabsskik.¹⁸

Den uagtsomme handling skelnes mellem en simpel uagtsomhed og en grov uagtsomhed. En simpelt uagtsom handling udgør handlinger hvor der ikke er handlet tilstrækkeligt og efter normen, som tidligere omtalt i dette afsnit. Den grove derimod har tilsidesat en væsentlig indlysende fare ved den pågældende handling. Denne handling vil i sin almindelighed udløse erstatningsansvar uden at dette også udløser strafansvar.

Undtagelse til dette udløses af såfremt det står skrevet i en special lov (*lex specialis*), at der ved uagtsomt, kan straffes med strafansvar. Dette gælder de til en hver tid gældende love, uanset om der er tale om selskabsloven, revisorloven eller for den sags skyld færdselsloven.

Afslutningsvis er der *den forsætlige handling*, som kan udløse både erstatningsansvar og strafansvar. Der er ved en forsætlig handling handlet bevidst og derfor det komplet modsatte af forrige afsnit, som omhandlede uagtsom. En bevidst forsætlig handling kan derfor defineres som at have handlet i ond tro og kan opdeles i tre former. Der findes *det direkte forsæt*, har handlingen være med fuld bevidst og overlæg og skadevolder har haft det til hensigt, at udføre den forsætteligt

¹⁷ (Werlauff, Erstatningsansvar i selskabsforhold - ledelse, ejere, revisor, 2016) s.13

¹⁸ (FSR - Responsumudvalget, u.d.)

handling. Næst, sandsynlighedsforsæt, som definerer at skadevolder har kendt til en overvejende sandsynlighed at det pågældende ville ske og fortsatte alligevel. Sidst men ikke mindst, eventualforsæt, hvor der har været kendt og accepteret risikoen for at en skade vil kunne udløses af skadevolder ved den pågældende handling.

Når culpa skal vurderes af retssystemet, er det domstolens opgave at fastlægge handlingen foretaget af skadevolder og dennes hensigt. Først kigges der på, om hvor vidt der har været handlet forsætligt, hændeligt eller uagtsomt i tidspunktet for handlingen. Hvis der har været handlet hændeligt, skal der tages stilling til om hvorvidt dette har været med enten direkte forsæt, sandsynlighedsforsæt eller med eventualforsæt. Hvis skadevolder har handlet uagtsomt, skelnes der mellem simpel eller grov uagtsomt. Da det hændelige, som udgangspunkt ikke udløser hverken strafansvar eller erstatningsansvar, undlades denne af blive omtalt i dette afsnit omhandlende domstolens vurdering af culpaansvar.

Ved vurdering af de fremlagte forudsætninger vil domstolen kunne træffe en beslutning om hvorvidt der er udvist culpa for senere at kunne foretage en samlet vurdering af erstatningsansvaret, strafansvar eller frifindelse.

3.6.3 Adækvans

Betingelsen for påregnelighed, også kaldet adækvans, har dog sin berettigelse i domstolens vurdering af erstatningsretlige krav i mindre grad end de øvrige betingelser der skal ligge til grund før der kan ifaldes erstatningsansvar. Dette skyldes at betingelsen for påregnelighed som regel går hånd-i-hånd med langt de fleste tilfælde hvor culpa vurderes for gældende. Der skal med andre ord være tale om typisk situation hvor det måtte forventes, at udfaldet ville ske, ellers vil der kunne afsiges frifindelse til trods for der kan være årsagssammenhæng mellem den udviste culpa og et konstateret økonomisk tab.¹⁹

I relation til revisors udførte handlinger, sondres der mellem om hvorvidt revisors udførte handling forværrer risikoen for det pågældende tab, eller om dette tab vil være sket uagtet af revisors udførte handlinger. Hertil kan nævnes eksempler som vil udspringe sig af revisors udførte handlinger, men som påregnelighed kan spille en rolle i relation til en erstatningsretlig sag: Revisor

¹⁹ (Werlauff, Erstatningsansvar i selskabsforhold - ledelse, ejere, revisor, 2016) s.17

udarbejder værdiansættelse af klients konkurrent på anledning fra sin klient i forbindelse med muligt opkøb. Revisor kan have foretaget værdiansættelser, beregninger eller påtegninger, som kan være videregivet til anden part end tiltænkte modtager af materialet. Der vurderes derfra ud fra om revisor, eller skadevolder, i sin culpøse handling har forøget eller bidraget til tabets forekomst. Derudover lægges også vægt på tiden op til tidspunktet for skadestidspunktet, og skadevolders handlinger op til tidspunktet.

Når der skal afsiges dom i erstatningsretssagen og der skal tages stilling til adækvans og dennes fremtræden i forholdet, tages der stilling til tidspunktet for den udførte handling og om hvor vidt skadevolder kan gøres erstatningsansvarlig ud fra et helhedsgrundlag, som udgangspunkt kun vil resultere i fældende dom hvis den kendt skyldige kunne have på anden måde end denne gjorde.

3.6.4 Kausalitet

Når der foreligger en culpøs handling og et dertilhørende tab, er det op til domstolen at vurdere årsagssammenhængen mellem disse punkter. Dette kaldes kausaliteten og definere den direkte henførbare konsekvens af en handling, som skal foreligge før der ifaldes erstatningsansvar overfor et lidt tab som følge heraf.

I tilfælde hvor der har været udvist culpøst handling fra skadevolder, og der ikke forekommer en tydelig årsagssammenhæng (kausalitet), som direkte konsekvens af den culpøse handling, vil der derved ikke foreligge kausalitet og skadevolder vil dermed ikke være erstatningsansvarlig til trods for denne har forvoldt skade på skadelidte²⁰

Til trods for revisor eller anden rådgiver har begået en grov fejl, som enten fremtræder som uagtsom eller forsætlig handling, kan denne både ende i erstatningsansvar såvel som strafansvar alt afhængig af karakter og hvilke andre forhold er gør sig gældende i den pågældende sag. Dog kan der, indenfor erstatningsansvar-området godt være tilfælde hvor der ikke ifaldes erstatningsansvar til trods for et lidt økonomisk tab.

Dette vil afspejle sig i tilfælde hvor der forekommer et økonomisk tab som følge af en culpøs handling, men som ikke direkte har henført til tabet. Hertil kan Memory-Card A/S-sagen nævnes

²⁰ Werlauff, E (2016), s.16

som udmærket eksempel herpå. Der skal forekomme en direkte og fysisk kausalitet, og som under alle omstændigheder kræver en form for bevismateriale. Uden bevis for en fysisk kausalitet, vil der ikke kunne ifaldes erstatningsansvar. I retspraksis følger det, at desto grovere forhold desto mindre bevisbyrde kræves der at foreligge, som grundlag for årsagssammenhængen.²¹

Det følger dog af de gængse regler i retsplejeloven (RPL) kapitel 32 omhandlende rettergangsmåde står beskrevet:

*”På grundlag af det, der er passeret under forhandlingerne og bevisførelsen, afgør retten, hvilke faktiske omstændigheder der skal lægges til grund for sagens pådømmelse.”*²²

Dette betyder med andre ord, at den frie bevisbedømmelse pålægger begge parter at tilvejebringe de beviser som måtte anses for værende fyldestgørende, relevant og tilstrækkelige til at overbevise retten om partens krav eller uskyld. Det er herefter op til retten at vurdere om bevisførelsen er uklar eller ufuldstændige, som kan resultere i at retten tillægger virkning til fordel for modparten.

4. Professionens standarder

Danske revisorer er underlagt at følge både nationale såvel som internationale standarder når det omhandler revision og regnskabsaflæggelse. Det internationale aspekt kommer ind når virksomheden er underlagt internationale krav til deres finansielle rapportering. De internationale standarder omtales **International Standards on Audition**, eller i daglig tale, ISA. Disse er udstedt af organisationen International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB).²³

Kravene for at skulle aflægges årsregnskab efter ISA udspringer sig i følgende tilfælde:

- a) **Børsnoterede selskaber:** Såfremt en virksomhed er børsnoteret og er optaget til handel på et reguleret marked, er det som udgangspunkt påkrævet, at der aflægges årsregnskab efter de internationale standarder (ISA). Dette er med til at sikre, at der sker overensstemmelse med internationale forventninger og krav til den finansielle rapportering.

²¹ (Werlauff, Erstatningsansvar i selskabsforhold - ledelse, ejere, revisor, 2016)

²² (Retsplejeloven § 344, 2019)

²³ (IAASB, 2023)

- b) Internationale koncern-konstellationer:** Hvis et selskab indgår i en international koncern, vil der være hensigtsmæssigt at anvende internationale standarder, som også vil sikre en ensartet revisionspraksis på tværs af selskaberne i koncernen.
- c) Internationale kreditorer eller investorer:** Hvis en virksomhed har investorer eller kreditorer som enten befinder sig i udlandet, eller af anden grund stiller krav til at årsregnskabet skal aflægges efter IFRS. Dette vil også give en sikret kvalitet og sammenlignelighed på tværs af landegrænser.
- d) Branchebestemt:** En virksomhed kan være pålagt at følge internationale standarder fra danske myndigheder, hvis de opererer i visse brancher og sektorer, som kræver international regulering. Hertil kan bl.a. nævnes banksektoren.
- e) Frivillig anvendelse:** Sidst men ikke mindst, kan et selskab vælge at aflægge deres årsregnskab efter de internationale standarder af egen frie vilje.

Ud over de internationale standarder er der ikke mindst de danske revisionskrav og standarder, som revisorer skal følge ved afgivelse af påtegning på et årsregnskab. De danske standarder er udstedt af Revisorkommissionen, som også indeholder dansk lovgivning og retspraksis.

5. Erklæringer og rapportering

For at give læseren et fyldestgørende grundlag for den fortsættende afhandling vil der i dette afsnit blive redegjort for revisionspåtegningen, dennes definition, opbygningen såvel som de forskellige typer af konklusioner som kan afgives af revisor herpå. Dette vurderes relevant at inddrage i denne afhandling da koblingen mellem afhandlingens problemformulering har sin umiddelbare tilknytning til revisors ansvar ved afgivelse af påtegning på et årsregnskab. Det er i revisionspåtegningen, at revisor får ytret omkring dennes ansvar i forbindelse med revisionen af årsregnskabet, og hvor der eventuel er taget forbehold alt afhængig af opdagelser ved den udførte revision. Der findes typer af erklæringsopgaver der afgives med eller uden sikkerhed. Der er afgrænset til kun at inddrage påtegninger med sikkerhed, hvorfor der ikke vil blive redegjort for erklæringer uden sikkerhed. Revisionspåtegningen er revisors dokumentation på revisors udførte arbejde og kan reguleres af nationale såvel som internationale standarder (se Kapitel 4). Siden udgivelsen af den første revisorlov i 1909 er loven løbende blevet ændret og står i dag i sin rettidige version i form af

Bekendtgørelse nr.1468 af d.12/12/2017. Løbende er der blevet tilføjet afsnit heri, som ifølge lovgivning anføre revisors underskrift på et årsregnskab med revisionserklæring indestår for rigtigheden, agtet at der ikke foreligger øvrige forbehold heraf.²⁴

5.1 Revisionspåtegningen

En revisors revisionspåtegning er den erklæringsform revisor kan afgive på et årsregnskab der indeholder størst grad af sikkerhed. Sikkerhed måles med en procentuelle margin for fejl, som revisor afgiver sin påtegning med forbehold for. Den vil og kan derfor aldrig være 100 % sikker, og der vil ved en revisionserklæring foreligge en potentielt acceptabel fejlmargen som lyder på ca. 5-10 %. Revisor erklærer sig blot på, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejl og mangler, som vil kunne ændre regnskabsstallene tilpas til, at investorer og andre interessenter tilpas til at disse vil have foretaget en anden disposition.

Erklæringer med høj grad af sikkerhed udgør erklæringstyperne review, udvidet gennemgang og revision²⁵. Virksomheder kan være underlagt krav om at følge en bestemt regnskabsklasse og også hvilken erklæringstype der skal anvendes ved udarbejdelsen af årsregnskabet. Dette afhænger af størrelsen på både balancesum, nettoomsætning og fuldtidsansatte²⁶. For virksomheder beliggende i regnskabsklasse C og D er det påkrævet med en revisionspåtegning, hvor at i regnskabsklasse B er der følgende grænseværdier, som virksomheden skal holde sig under for at være fritaget: En balancesum på 4 mio. kr., en nettoomsætning på 8 mio. kr. og i gennemsnit 12 fuldtidsansatte i løbet af regnskabsåret. For disse grænseværdier gælder, at hvis et selskab overskrider to ud af tre værdier i to på hinanden følgende regnskabsår er selskabet forpligtet til at aflægge årsrapporten med en erklæring i form af revision eller udvidet gennemgang. Det er værd at bemærke, at disse grænseværdier gælder også koncern-konstellationer hvor et moder- eller holdingselskab ejer mindst 20 % i et datterselskab, skal datterselskabets værdier medregnes i moder- eller holdingselskabets grænseværdier. Hvis moder- eller holdingselskabets grænseværdier overstiger grænserne i to på hinanden efterfølgende regnskabsår skal dette årsregnskab, som

²⁴ (Füchsell, Gath, Langsted, Olsen, & Jens, 2017)

²⁵ (Erhvervsstyrelsen - Revisors erklæringer på årsregnskabet, 2023)

²⁶ (Erhvervsstyrelsen - Krav til årsrapportens indhold, 2022)

nævnt, aflægges med en erklæring med udvidet gennemgang eller revision. Dog er det ikke et krav, at det/de underliggende datterselskaber også følger trop og ligeså vælger udvidet gennemgang eller revision, men kan i sagens natur nøjes med enten assistance eller review.

Det er vigtigt for en virksomhed at stille skarpt ind på virksomhedens og interessenternes behov. I tilfælde af valgfrihed grundet ikke overskredne grænseværdier for revision eller udvidet gennemgang, er det derudover centralt at belyse kompleksiteten i virksomheden, ejerstrukturen, den økonomiske situation samt hvilke behov virksomhedens interessenter har. Desto mere kompleks en virksomhed er med tilsvarende forøgede mængde krav fra eksterne interessenter, desto mere bør virksomheden og dennes ledelse overveje revision som erklæringsform, som også kan medføre bedre kreditgivning af eksempelvis pengeinstitutter og leverandører.

Revisionen er den erklæringstype med højst grad af sikkerhed for oplysninger i årsregnskabet, og dette betyder naturligvis også at der foreligger flest handlinger før revisor kan give denne form for sikkerhed på et regnskab. Her skal revisor afdække væsentlige punkter ud fra en vurdering af væsentlighedsniveau, som ud fra en råbalance afgør hvilke områder det er essentielt for revisor at foretage stikprøvekontrol på. Dette kan være alt fra et stort varelager, en stor debitor masse eller nogle af de øvrige balanceposter. En revision afskiller sig fra en udvidet gennemgang ved at udførende revisor kontrollere varelageret ved en fysisk lageroptælling, kontrollere de regnskabstal samt regnskabsoplysninger til den underliggende dokumentation og ikke mindst udarbejdet en skriftlig rapportering til virksomhedens ledelse i form af revisionsprotokollen.

5.2 Revisors rapportering i protokol og konklusion

Når revisor har udført revisionen på et årsregnskab og afgivet sin revisionspåtegning, er en væsentlig del af arbejdet at rapportere resultatet af den udførte revision til virksomhedens øverste ledelsesorgan.

Ifølge Erklæringsbekendtgørelsen BEK nr. 1468 af 12/12/2017 § 5, indeholder revisionspåtegningen følgende elementer:²⁷

- 1) En konklusion.

²⁷ (BEK nr 1468 af 12/12/2017, 2017)

- 2) Omtale af grundlaget for den afgivne konklusion.
- 3) Omtale af væsentlig usikkerhed vedrørende fortsat drift.
- 4) Fremhævelse af forhold i regnskabet.
- 5) Omtale af revisors ansvar for revisionen.
- 6) Oplysninger vedrørende andre forhold.
- 7) Udtalelse af ledelsesberetningen

For at en fastholde en klar tråd i afhandlingen med direkte kobling til problemformuleringen vil der i dette afsnit ligges fokus på konklusionen samt dertilhørende grundlag ved udførslen af revisors udførte revision på årsregnskabet. Der afgrænses derfor for de øvrige elementer i revisors revisionspåtegning.

5.2.1 Blank påtegning

En konklusion på revisionspåtegningen er en opsummering af revisionens resultater og kan udmønte sig i en blank (ubetinget) påtegning hvis revisor vurderer, at årsregnskabet giver et retvisende billede af virksomhedens økonomiske stilling og finansielle forhold. Blank indebærer blot, at siden hvorpå forbehold eller nævneværdige forhold omkring fejl og mangler, intet står angivet og derved er tom grundet ingen væsentlige nævneværdige forhold. Dette er den foretrukne påtegning, da den er positiv og giver derved grønt lys fra revisors standpunkt for årsregnskabet.

Hvis revisor i sin revision har stødt på situationer eller forhold, som revisor vurderer bør påpeges uden at dette vil føre til forbehold, vil det ske i form af en fremhævelse. Konklusionen bliver hverken modificeret eller bliver afgivet med forbehold, men der oplyses blot omkring forholdet. Når konklusionen indeholder en fremhævelse, kan det både være på anledning af et forhold i årsregnskabet eller øvrige forhold. Det kan være væsentlige begivenheder, som potentielt kan resultere i væsentlige indvirkninger på virksomhedens økonomi. Igangværende projekter, retssager, erstatningssager eller garantisager er blot få eksempler på fremhævelser, som revisor kan basere denne oplysning i konklusionen på. Der kan også forekomme fremhævelser i

forbindelse med den udførte revision. Hvis det er virksomhedens første regnskabsår med revision, hvor forbeholdet blev lagt på manglende reviderede sammenligningstal.

5.2.2 En modificeret konklusion

Finder revisor forhold som der måtte vurderes kvalificeret til at inddrage i et forbehold, vil konklusionen kunne modificeres afhængig af graden af alvor. Denne modificering kan skyldes opdagelse af fejl og mangler, som revisor vurderer som væsentlige. Alternativt har revisor ikke opnået tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for at kunne aflægge en blank konklusion.

Ved fundne fejl og mangler kan dette skyldes uenighed mellem revisor og de af ledelsens skønnede regnskabsposter og vurderingen af disse. Ledelsen kan f.eks. have anvendt indregning af varelager til forventet salgspris frem for den af årsregnskabslovens (ÅRL) foreskrevne laveste værdi, som altid omfatter laveste værdi af kostpris og realisationsværdien. Et andet forhold kan være at revisor har fået opfattelsen af, at ledelsen ikke er ærlige og har undladt at fortælle essentielle oplysninger om f.eks. efterfølgende begivenheder, aktuelle retssager eller andet.

Revisor skal i sit forbehold være tydelig i sproget og begrunde forholdet således at regnskabslæser forstår det omtalte forhold tydeligt. Såfremt det er muligt for revisor, skal der udarbejdes en værdipåvirkning som forbeholdet vil have, ved f.eks. at nedskrive et varelager til hvad revisor mener dette burde udgøre.

Denne modificeret konklusion kan revisor afgive i tre forskellige varianter. Disse varianter afhænger af graden af alvoren ved de fundne forhold. Der kan være tale om en afkræftende konklusion, en konklusion med forbehold eller værst af alt, en manglende konklusion.

<i>Revisors vurdering af virkningerne eller mulige virkninger på årsregnskabet</i>		
	Væsentlig men ikke gennemgribende	Væsentlig og gennemgribende
Årsregnskabet indeholder væsentlig fejlinformation	Konklusion med forbehold	Afkræftende konklusion
Ikke muligt at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis	Konklusion med forbehold	Manglende konklusion

Tabel 1: Egen tilvirkning af ISA 705 tabel over modificeret konklusioner

Jf. ovenstående tabel ses egen tilvirkning af tilsvarende oversigt i ISA 705, som viser typerne af modificeret konklusioner. ISA 705 er en international regnskabsstandard omhandlende modifikationer til konklusionen i den uafhængige revisors erklæring og er en viderebygning af ISA 700, som omhandler udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab.²⁸

Fællestræk for disse versioner af modificerede konklusioner er, at de bygger på et grundlag der dannes ud fra den forudsætning, om det har været muligt at indhente tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis som herefter vurderes effekten af den belyse fejlinformation revisor fandt i revisionen. Desuden kræver en konklusion efter ISA 705 et tilsvarende meningsbærende konklusionsafsnit.

Ifølge ISA 705 forekommer klare rapporteringskrav til revisor i sin behandling af en modificeret konklusion. Det har tidligere været nævnt, at i tilfælde af revisor får kendskab til den økonomiske størrelse af en given fejl, skal dette rapporteres enten beløbsstørrelsen eller hvis det ikke har muligt at belyse den økonomiske størrelse.

²⁸ (ISA 705 - Modifikationer til konklusionen i den uafhængige revisors erklæring, 2016)

Derudover er der ligeså krav til rapportering hvis det ikke var muligt for revisor at skaffe tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis samt hvis revisor opdager tilbageholdte oplysninger, som måtte medføre til fejlinformation.

Alle disse forhold er revisor forpligtet til at rapportere sammen med revisors øvrige resultater af revisionen til den øverste ledelse.

I tilfælde af et forbehold skal revisor omtale dette i en positiv tone således der ikke herskes tvivl eller underforstået ved en negativ kommentering. Derudover skal afsnittet være fyldestgørende i sit indhold hvor samtlige forhold skal inddrages, som der tages forbehold for. Et medtaget forhold vil ikke kunne danne grundlag for udelukkelsen af benævnelse af andre forhold. Ifølge BEK. 1468 § 5, stk.4 skal revisor anføre såfremt han i den udførte revision ikke tager forbehold i sin påtegning i konklusionen.²⁹

I de tilfælde hvor revisor enten mangler tilstrækkeligt eller egnet revisionsbevis eller måske blot har opdaget fejl og mangler i sin revision, men at disse forhold ikke vurderes som gennemgribende af revisor, så vil revisor kunne afgive en konklusion med forbehold. Her er det essentielt at der ligges vægt på ordet ”gennemgribende”. At forholdene vurderes gennemgribende, afgør hvilken konklusion der skal benyttes. Når revisor har taget forbehold for de forhold revisionen har givet anledning til, kan resten af årsregnskabet stadig vurderes som værende retvisende på nær det omtalte forhold. Dette giver regnskabslæser en ro om, at revisor har udpenslet de forhold som kræver opmærksomhed, men som ikke vurderes gennemgribende for regnskabet som helhed.

Konklusioner med forbehold i de seks scenarier jf. Tabel 1 kan udmønte sig i følgende beskrivende skitserende formuleringer til de pågældende scenarier og konklusioner.:

²⁹ (BEK nr 1468 af 12/12/2017, 2017)

Påvirkning af konklusion:	Væsentligt men ikke gennemgribende	Væsentligt og gennemgribende	Påvirker muligvis gennemgribende
Type:	Konklusion med forbehold	Afkræftende konklusion	Manglende konklusion
Uenig med ledelsen	<i>"Bortset fra det i forbeholdet anførte..."</i>	<i>"Som følge af det omtalte forbehold ikke giver yderligere..."</i>	Anvendes ikke.
Begrænsning i revisors arbejde	<i>"Bortset fra potentiel indvirkning fra det i forbeholdet anførte..."</i>	Anvendes ikke.	<i>"Som følge af det omtalte forbehold kan vi ikke udtrykke en konklusion..."</i>

Tabel 2 - Egen tilvirkning, udtrykkelse af konklusion

5.2.3 Afkræftende konklusion

I den afkræftende konklusion er her hvor revisor i udførelsen af sin revision har opdaget enten fejl og mangler eller ikke har kunne indsamle tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. Disse fundne forhold vil sammenlagt udgøre en væsentlig og gennemgribende påvirkning på regnskabet som helhed. Det af revisors reviderede årsregnskab vil derfor ikke kunne aflægges som værende retvisende. Der kan ligge flere forhold til grund for, at der er af revisor blevet udtrykket en afkræftende konklusion på årsregnskabet. Der kan f.eks. være uenighed blandt virksomhedens øverste ledelsesorgan og revisor omkring regnskabsprincippet eller vurdering af going concern.

En afkræftende konklusion afskiller sig fra en blank påtegning, hvor revisor erklærer, at regnskabet er udarbejdet i overensstemmelse med gældende regnskabsprincipper eller andet relevant lovgivning. En afkræftende konklusion indikerer ikke nødvendigvis, at revisoren har fundet fejl eller mangler, men blot at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at give en positiv konklusion. Dette udspiller sig i det manglende revisionsbevis.

Det er vigtigt at bemærke, at revisor i denne erklæring ikke erklærer sig om årsregnskabet korrekt, men informerer blot om, at der på grund af begrænsninger i revisionsarbejdet ikke har været muligt at konkludere positivt på regnskabet som helhed.

5.2.4 Manglende konklusion.

Denne konklusion er den ringeste konklusion og udtrykker stor negativitet. Revisor har ved afgivelse af denne type af konklusion vurderet, at der er konstateret manglende egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis, som er gennemgribende og væsentlige for årsregnskabet som helhed.

Når revisor ikke kan afgive en konklusion på årsregnskabet, skyldes dette oftest kritiske forhold, som skyldes begrænsninger i revisors arbejde. Dette kan f.eks. skyldes at ledelsen ikke har kunne tilvejebringe den nødvendige dokumentation til revisionen, eller revisor er stødt på fejlinformation eller fejl, som enkeltvis eller sammenlagt vurderes som væsentlige og gennemgribende.

Denne type konklusion giver regnskabslæser en klarhed om de forhold, der har påvirket revisors evne til at konkludere, og angiver samtidig, at der ikke nødvendigvis er identificeret fejl eller uregelmæssigheder. Men at der har været en begrænsning i revisors udførte handlinger.

6. Revisors forsikringsdækning

Revisor vil i sit hverv støde på situationer hvor revisor skal rådgive eller endda erklære sig på forhold vedrørende sin kunde og som vil eller kan give anledning til erstatningssager. Der har kort været omtalt omkring revisors erstatningsansvar i forbindelse med opdagelse af besvigelser. Det er også interessant at belyse hvordan revisors erstatningsansvar afdækkes af revisors forsikring i erstatningssager. Revisor står mere udsat og for skud, så snart revisor som rådgiver kan blive gjort ansvarlig for en fejlagtig disposition hvis dette resulterer i et tab for klienten.

6.1 Revisors ansvarsforsikring

Revisor er forpligtet til at tegne en forsikring, som skal dække *"mod økonomiske krav, som måtte blive rejst i forbindelse med udførelsen af opgaver udført i en revisionsvirksomhed"*.³⁰ Der er derfor et ubetinget krav om en ansvarsforsikring, når revisor handler under revisorloven og i egenskab som offentlighedens tillidsrepræsentant.

Det vil sige at når revisor handler inden for revisorlovens område og afgiver erklæringer uden sikkerhed. Derved er der ingen obligatorisk krav om en forsikringsdækning udenfor dette område. Her gælder nemlig international ret. Dette synes uhensigtsmæssigt set i et erstatningsretsligt perspektiv, at der forsikringsmæssig ikke stilles samme krav.

Det er dog FSR Danske Revisorers klare holdning, at deres registrerede medlemmer i organisationen har forsikringsdækning på hele deres arbejdsområde, og derved ikke kun på rådgivning og opgaver der bevæger sig inden for revisorloven.³¹

Derfor deles ansvarsforsikringen op i to dele, en del dækkende revisorlovens område, og den anden, dækker anden form for almindelig revisionsvirksomhed.

Det ligges revisor frit for at tegne en tillæggsdækning i form af erhvervsforsikring med dækning af fejlrådgivning m.m. Dog er revisor forpligtet til at tegne to former for forsikringer i forbindelse med udøvelse af deres hverv indenfor revisorlovens område, dels en revisorgarantiforsikring og en revisoransvarsforsikring. Førstnævnte forsikring dækker ethvert krav der måtte blive rettet mod revisor, ved at klienten eller 3.mand lider et tab til trods for, at revisor har udført en erstatningspådragende og culpøs handling. Han kan derfor have handlet både simpelt uagtsomt, groft uagtsomt eller forsætligt. Denne forsikring kan dog undlades, såfremt revisor på anden måde stillet sikkerhed af væsentlig karakter.

Den lovpligtige ansvarsforsikring kan ej fraviges af revisor ved udøvelse af hvervet indenfor revisorlovens område. Denne forsikring vil afhjælpe situationer hvor der opstår et krav rettet mod

³⁰ (Revisorloven § 3, 2021)

³¹ (Halling-Overgaard, 2014) s.432

revisor, som følge af f.eks. besvigelser og manglende opdagelse fra revisors side, som medfører til et tab hos tredjemand.

Som nævnt tidligere, forekommer en ikke uvæsentlig sondring i forsikringsdækningen af revisor hvor der nærstuderes hvorvidt revisor har optrådt under en egenskab af revisorlovens og offentlighedens tillidsrepræsentant eller i en anden egenskab. Der skal herefter klarlægges hvilken egenskab revisor har optrådt i, såfremt revisor handler udenfor revisorlovgivningen og derved om revisor har tegnet den fornødne dækning af ansvarsdækkende forsikring herfor.

Der tages herefter stilling til om hvorvidt revisor har handlet groft uagtsomt eller forsætligt i sin egenskab, uanset hvilket område revisor har handlet indenfor. Der vil dog i praksis ikke udmønte sig i afslag fra forsikringsdækningen, da størstedelen af landets godkendte- og statsautoriserede revisor er medlem af FSR.³²

I praksis dækker revisors lovpligtige ansvarsforsikring erstatningsansvar, som måtte ske i forbindelse med udøvelse af hverv både inden og uden for revisorlovens område, som både omfatter den godkendte/statsautoriserede revisor og dennes personale i revisionsvirksomheden. Dette gælder uanset om der afgives en revisionspåtegning eller ved afgivelse af erklæringer uden sikkerhed. Det altafgørende er dog, at den forsikrede revisionsvirksomhed er godkendt, dvs. at der forekommer enten mindst én statsautoriseret revisor eller en godkendt revisor med autorisation.³³ Den lovpligtige ansvarsforsikring skal som minimum have en dækning svarende til minimum 2 mio. DKK pr. statsautoriseret/godkendt revisor ansat i revisionsvirksomheden. Hvis revisionsvirksomheden har flere end ti statsautoriserede/godkendte revisorer er der ikke krav om en fortsat forøgelse af dækningen så snart virksomheden er dækket med mindst 20 mio. DKK. I årlig dækning.

Forsikringen vil som udgangspunkt have en dækning af ethvert erstatningsansvar revisor måtte pådrage sig som følge af udførelse af sit hverv eller ved undladelse af handling. Der som udgangspunkt ved de nutidige tegnede eller ajourførte forsikringsdækninger omfatter skadevirkningsprincippet, hvor der tidligere var kutyme for dækning efter skadeårsagsprincippet,

³² (Halling-Overgaard, 2014) s.434

³³ (BEK nr 1536 af 09/12/2015, 2015)

eller som en kombination af begge. Skadevirkningsprincippet defineres ved at skaden skal være sket i forsikringstiden, og et evt. krav skal være rejst inden for udløbsfristen for indgivelse af krav. Skadeårsagsprincippet går i sin al almindelighed ud på, at virksomheden er ansvarlig for skader, hvis årsag opstår i forsikringstiden.

7. Domsanalyse

For at gengive afhandlingens problemformulering, lyder denne således: ”Hvilket erstatningsretsligt ansvar påhviler revisor ved afgivelse af revisionspåtegning på et årsregnskab og herunder ansvaret set i lyset af en efterfølgende konkurs”. Hidtil er der blev redegjort for emner så som revisionspåtegninger, typer af konklusioner på en revisionspåtegning, revisors ansvar og retsgrundlaget for erstatningsretten. For at lave en sammenhængende rød tråd i besvarelsen af problemformuleringen, er det derfor valgt at foretage domsanalyse af 2 forskellige domme, hvor revisor har været én af hovedpersonerne blandt de anklagede. Dette vil give et udmærket grundlag til en senere afspejling i den aktuelle sag om den nylige konkurs af auktionshuset Lauritz.com A/S. Derfor vurderes det relevant, at foretage domsanalyse af hhv. mikrochipproducenten Memory Cards Technology A/S samt den sjællandske lys-virksomhed Hesalight A/S. Analysen af begge konkurser med dertilhørende retssager, vil blive gennemgået i relief til hvor vidt sagerne er afgjort i By, Lands- eller Højesteret.

8. Memory Card Technology A/S domsanalyse

Der vil i dette afsnit blive behandlet og analyseret om Højesteretsdommen omkring konkursen af it-virksomheden, Memory Cards Technology A/S. Grunden til at netop denne virksomhed er medtaget i afhandlingens analyserende del er, at den vurderes yderst relevant da denne dom har alt fra ansvarspådragende ledelse der har handlet forsætteligt, revisor som ikke har udført sit arbejde efter normen og et konkursbo der står tilbage med et voldsom stort erstatningsmæssigt retskrav af de sagsøgte aktører.

Det hele startede en 1992 hvor fynboen John Trolle stiftede sit livsværk, Memory Card Technology A/S, i en forstad til Aarhus, som i starten fungerede som et mellemled i form af distribution inden for it-hardware-industrien. Efter et par år begyndte MCT (Memory Card Technology A/S) selv at producere deres egne it-komponenter og herunder mikrochips eller, som selskabets navn tydeliggør, hukommelseskort teknologi i form af chips til It-industrien.³⁴

Firmaet stormer frem i midt 90-erne og bliver sidenhen børsnoteret i 1997, for at skaffe kapital eftersom selskabet havde bundet deres likviditet i varelageret. MCT havde en voldsom vækst i omsætningen som mellem regnskabsårene 98/99 og 99/00 steg fra 626 mio. DKK til 1.266 mio. DKK, som følge af seneste aflagte årsrapport for året 99/00 skyldes en vækst i kerneforretningen ”memory under eget varemærke”. Trods den store omsætning i regnskabsåret kom selskabet ud med et underskud pålydende -58 mio. dkk. I mellemtiden blev aktivmassen fordoblet fra 501 mio. dkk til 1.001 mio. dkk. Som primært bestod af omsætningsaktiver herunder varelager, råvare- samt færdigvare og tilgodehavender fra salg. Derved var disse punkter væsentlige forhøjede, som dog afspejlede sig i selskabets kortfristede gæld, som lød på 882 mio. dkk. ud af en passivmasse på 889 mio. dkk.

Selvom regnskabstallene i sig selv, set i bagklogskabens lys er yderst interessante af foretage en regnskabsanalyse af, er det netop handlingerne bag disse oppustede tal, som er altafgørende for sagens fremstilling og denne afhandling. Da selskabet var optaget på børsen, var der flere konjunkturforskel, ledelsesadfærd og øvrige regler som ledelsen og bestyrelsen skal forholde sig til. Det fremgår desuden af det seneste aflagte årsregnskab, at det for selskabet ikke var muligt at valutakursregulere varelageret, som derfor kunne medføre store kursudsving på driftsresultatet.³⁵

I januar 2001 mistede bestyrelsen tilliden til John Trolle på baggrund af økonomiske dårlige beslutninger og fyrede den daværende administrerende direktør. Selskabet havde netop optaget et lån på næsten en halv milliard danske kroner, som skulle tilbagebetales i dollars på et tidspunkt hvor dollarkursen var steget, DRAM-markedet var mættet pga. overkapacitet og det amerikanske aktiemarked var i fald som følge af den daværende IT-bobbel.³⁶ En sammensurium af dette medførte til en drastisk nedgang i ordrebogen, en presset kassekredit samt dårlig timing.

³⁴ (Wittorff, 2013)

³⁵ (Memory Card Technology årsrapport 99/00, 2000)

³⁶ (Euroinvestor - Hvad er dotcom-boblen?, 2023)

En midlertidig direktør blev indsat og får opgjort varelageret, som viser sig at være af væsentlig lavere værdi end hvad selskabets it-system fortalte. Derudover blev der foretaget millionhensættelser på flere debitorer. Kort herefter går selskabet i betalingsstandsning, da det hurtigt stod klar for bestyrelsen, at selskabet ikke var likviditetsstærkt nok til at overholde deres økonomiske forpligtelser overfor selskabets kreditorer.

8.1 Fremstilling af sagen

Det stod klar for bestyrelsen at det ikke kunne lykkes at reetablere en driftssund virksomhed, og bestyrelsen indgav i efteråret 2001 en konkursbegæring og selskabet blev samtidig afnoteret den Københavnske fondsbørs.

Konkursboet efter Memory Card Technology A/S aflagde et erstatningskrav mod John Trolle, selskabets bestyrelsesformand samt selskabets valgte eksterne revisorer. Erstatningskravet lød på 100 mio. dkk, under henvisning til at revisorerne samt bestyrelsesformanden havde begået ansvarspådragende fejl og forsømmelser. Jf. sagsfremstillingen: ” *Konkursboet gjorde gældende, at selskabet havde lidt et tab ved, at driften af selskabet som følge af den ansvarspådragende handle måde blev fortsat efter et tidspunkt, hvor driften burde have været indstillet eller tilpasset.* ”³⁷

Det fremgår desuden af sagen, at det samlede tab på ca. 500 mio. dkk. kunne have været formindsket med mindst 100 mio. dkk. hvis virksomheden havde indstillet driften i perioden, som dækker ultimo 1999 og ultimo 2000. Det er ydermere konkursboets vurdering, at ansvaret påhviler bestyrelsesformanden samt selskabets eksterne revisorer, at dette ikke blev effektueret eller påpeget rettidigt.

Den administrerende direktør og grundlægger, John Trolle, blev af Vestre Landsret dømt for besvigelse i form af regnskabsmanipulation ved at bl.a. manipulere med værdiansættelsen på virksomhedens varelager. Dette bidrog til, at årsregnskabet ikke viste et retvisende billede af virksomhedens balanceposter, herunder aktiver og passiver. Derudover blev virksomhedens eksterne revisorer dømt af Revisornævnet på baggrund af den bagvedliggende

³⁷ (H.sag 182/2013 - Memory Card Technology, 2015)

disciplinærnævns sag for at have ignoreret anvendelsen af god revisorskik, som resulterede i en beskeden bøde til de pågældende revisorer i en størrelse af 150 t. dkk.

Det fremgår af dommen fra Vestre Landsret, at bestyrelsesformanden blev frifundet på baggrund, at det blev vurderet at bestyrelsen havde opfyldt deres pligter og havde ikke handlet erstatningspådragende i deres adfærd eller mangel på samme. Dog blev både John Trolle såvel som selskabets eksterne revisorer dømt til at betale konkursboet 100 mio. dkk., som blev fastlagt til at skulle andrages solidarisk. Der blev anket dommen til Højesteret fra revisorernes side, som vil blive behandlet senere i afsnittet.

8.2 Sagens præmisser

8.2.1 Revisornævnets vilkår

Der forekommer tilfælde hvor en disciplinærsag indtræder, som retspraksis og baner vejen for kommende domme og afgørelser i retssystemet. I denne sag har Revisornævnets afgørelse en altafgørende betydning for både Landsrettens såvel som Højesterets afgørelse af sagen. Det sker i tilfælde af forhold, hvor retten er nødsaget til at få assistance en ekstern uafhængig professionel vurderingspart, som i dette tilfælde udgjorde Revisornævnet. Revisornævnets rolle har derved været at fastslå hvad branchen kutyme og norm er defineret inden for regnskabsaflæggelse og ageren indenfor regnskabs- såvel som revisorloven.

Ifølge Revisornævnets fremgår det at, der som følge af et klageskrift 01. oktober 2004 blev klaget over de tidligere omtalte eksterne revisorer, som forestod revisionen af årsregnskaberne i årene op til konkursen, af SØIK (Statsadvokaten For Særlig Økonomisk og International Kriminalitet).³⁸ Klagen omhandler den af de eksterne revisorers udførte revision på årsregnskaberne vedrørende regnskabsårene 01.07.98-30.06.99 samt 01.07.99-30.06.00. I klageskriftet fra SØIK blev der klaget om 12 punkter dækkende begge regnskabsår. 5 af klagepunkterne omhandler forhold vedr. årsrapporten fra 1998/99 og de resterende 7 omhandler årsrapporten fra 1999/00.

³⁸ (Revisornævnet sag nr.40/2004-S, 2004)

Der fremstår to særlige klagepunkter vedr. 1998/99-årsregnskabet, som vurderes yderst relevant at fremhæve. Første punkt omhandlende, at årsregnskabet ikke fremstod retvisende på nogle kritiske og væsentlige områder, at de eksterne revisorer ikke har udvist god revisorskik i deres revision, at der var skærpede omstændigheder eftersom Memory Card Technology A/S var børsnoteret samt at revisorerne ikke havde tilstrækkeligt grundlag for at aflægge en "blank" påtegning med de bagvedliggende forudsætninger. De havde desuden aflagt en blank revisionspåtegning på årsregnskaber i begge år.

Det var endvidere Revisornævnets vurdering, at der ved flere forhold burde have forelagt et forbehold i revisionspåtegningen. Ifølge klageskriftet havde den revisionsudførende revisor vedrørende regnskabsåret 1998/99 kommenteret i sine arbejds papirer, at de bør være særlig opmærksom på varelageret da denne balancepost udgør næsten halvdelen af balancesummen. Ligeledes stod skrevet, at selskabet har haft besvær ved at leve op til ledelsens budgetterede forventninger som følge af børsnoteringen på den Københavnske Fondsbørs. Der var desuden også et klagepunkt omhandlende et tilgodehavende hos en stor udenlandsk debitor i årsregnskabet 1998/99, med en saldo på 40 mio. dkk., hvoraf de 30 mio. dkk. var forfalden med over ni måneder uden forsikringsdækning og uden forbehold af revisor. Revisor accepterede direktørens forklaring af hvorfor denne debitor ikke krævede nedskrivning og forsikrede revisor om tilstedeværelsen af tilgodehavendet.³⁹

Ved gennemlæsning af anvendt regnskabspraksis for værdiansættelse af varelageret for årsregnskabet vedr. regnskabet for 1998/99 stod angivet, at varelageret værdiansættes efter laveste værdi af den gennemsnitlige anskaffelsespris, kostpris eller nettorealiseringsværdi.⁴⁰ Dog fremgår det af anklageskriftet, at varelageret i 1998/99 stod angivet til 111 mio. dkk og var desuden opskrevet med 42 mio. kr. Der blev sidenhen foretaget en genberegning af det reelle varelager, som viste en væsentlig lavere værdi end det stod angivet til i det reviderede årsregnskab. Dette klagepunkt fremgik også blandt klagepunkterne vedrørende 1999/00 årsregnskabet, hvor der især blev henledt opmærksomheden på, at der ingen steder i anvendt regnskabspraksis eller i nogen noter i årsrapporten berettede om eventuelle opskrivning ved håndtering af virksomhedens varelager da dette blev gjort gennem et komplekst økonomisystem uden mulighed for at følge revisionssporet i posteringerne. Revisornævnet bemærkede også at der jf. revisorerne

³⁹ (Revisornævnet sag nr.40/2004-S, 2004)

⁴⁰ (Memory Card Technology årsrapport 1998/99, 1999)

arbejdspapirer vedr. regnskabet for 1998/99 forekom bemærkning vedr. manglende bekræftelse fra debitor i forbindelse med udsendelse af debitorbreve for at få bekræftet den åbenstående saldo på balancedagen. Her var kun en delvis bekræftelse fra en debitor med et tilgodehavende på næsten 50 mio. dkk. Som kun delvis kunne bekræfte tilsendte kontoudtog.

De fire indklagede revisorer blev hver idømt en personlig bøde på 150 t. dkk. efter Revisorlovens §44, stk.1, og §57 stk. 3, i den dagældende lov om statsautoriserede revisorer. Revisornævnet lagde vægt på, at der var tilsidesat god revisorskik. Beløbet ville have været større såfremt gerningstidspunktet ikke lå før indførelsen af revisorloven af 1. juli 2003, hvor bødemaksimum størrelsen blev forhøjet til 300.000 dkk.⁴¹

8.2.2 Vestre landsrets afgørelse

Det fremgår af afgørelsen fra Vestre Landsret, at denne indeholder en del klagepunkter i klageskriftet, som er gengangere fra det materiale Revisornævnet har udarbejdet og anvendt i disciplinærnævnets afgørelse. Dommen i Vestre Landsret omhandlede udover kravet rettet mod revisorerne også erstatningsretslige krav mod den oprindelige direktør og stifter, John Trolle, samt virksomhedens bestyrelsesmedlemmer. Afgørelsen i Vestre Landsret blev påvirket af resultatet fra Revisornævnets afgørelse af selvsamme sag, som resulterede i der blev anvendt samme grundlag ved afsigelse af dom mod revisorerne. Retssagen blev udsat til efter Revisornævnet havde afsagt deres kendelse af forholdene, med den begrundelse at netop denne kendelse havde stor og vigtig indflydelse på hvordan landsretten skulle iagttage og bedømme erstatningskravene rettet mod de eksterne revisorer. Udsættelsen medførte til, at retssagen mellem konkursboet mod Memory Card Technology varede i årevis og der først blev afsagt dom i Vestre Landsret d.1. juli 2013.

Det fremgår af dommen fra Vestre Landsret i Viborg V.L. B-1553-02, at erstatningssagen var rettet mod revisorerne fra revisionshusene PriceWaterhouseCoopers og Ernst & Young, tidligere bestyrelsesmedlemmer og John Trolle med et samlet erstatningskrav på 100 mio. dkk, som var opgjort til det reelle tab med afsæt i forskellen på balancesummen i tidsrummet mellem tidspunktet for indgivelse af rekonstruktionen og tidspunktet for den endelige opgjorte behandling

⁴¹ (Revisornævnet sag nr.40/2004-S, 2004), s.4-5

af konkursboet.⁴² Det var derfor både konkursboet såvel som rettens formodning, at såfremt revisorerne, bestyrelsen og John Trolle havde reageret i tide og indstillet aktiviteterne og den fuldstændige drift i selskabet, havde selskabet kunne have undgået tabet på forskellen på det samlede tab på 500 mio. dkk, som nettobalancen stod angivet til ved rekonstruktionen og de godt og vel 400 mio. dkk. Efter den fuldførte rekonstruktion.

Kravet mod revisorerne skyldes Landsretten mente, at det opgjorte tab kunne være mindsket eller helt undgået i videst muligt omfang såfremt revisor i sin revisionspåtegning i begge årsrapporter vedrørende regnskabsårene 1998/99 og 1999/00 havde handlet efter god revisorskik og taget forbehold i revisionspåtegningen af værdiansættelsen ved varelageret og de tvivlsomme tilgodehavender hos udenlandske debitorer.

Landsrettens krav rettet mod John Trolle var derimod opstillet som et strafferetsligt og erstatningsretsligt søgsmål grundet kendt skyldig efter straffelovens §279, som følge af det vurderes direktøren havde handlet bedragerisk af særlig grov beskaffenhed.

Vestre Landsret hæfter sig specielt ved tre af de oplyste klagepunkter ifølge Revisornævnets præmisser, da de vurderede at de svagere klagepunkter ikke havde tilstrækkelig gennemslagskraft i landsrettens dom. Her var det første medtagne punkt omhandlende revisors arbejds papirer omhandlende revisionen af Memory Card Technologys varelager og hermed dennes opskrivning og værdiansættelse. Som tidligere benævnt, kunne revisorerne ikke "gennemskue matematikken" i direktørens beregningsmodel for værdiansættelsen af varelageret, og i stedet for, at afgive et forbehold, som ellers havde været et resultat af manglende revisionsbevis for fuldstændighed og værdiansættelsen, afgav revisorerne blot en konklusion med blank påtegning uden at informere virksomhedens øverste ledelsesorgan omkring deres fund, eller mangel på samme. Revisorer arbejder typisk ud fra to væsentlighedsniveauer, ét for nedre grænse og ét for den øvre grænse. Såfremt der findes fejl, som forekommer mellem nedre og øvre grænse, er revisorer forpligtet til at foretage rapportering til den øverste ledelse, enten i form af brev, men oftest i form af revisionsprotokollat, som typisk sker efter endt revision. Her oplyser revisor om evt. fundne fejl og deres størrelsesorden ud fra den foretagende revisionshandling. Hvis revisor finder fejl og mangler,

⁴² (V.L. B-1553-02 , 2013)

som befinder sig over øvre grænse af det udarbejdede væsentlighedsniveau, skal revisor foretage handlinger for at indhente tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. Såfremt dette ikke er muligt, er det op til hvor gennemgribende fejlen er, om hvor vid revisor skal afgive et forbehold, afkræftende eller en manglende konklusion jf. Tabel 1.

Det andet punkt Landsretten medtog fra Revisornævnets kendelse var forholdet omkring manglende forbehold ved revisors afgivelse af sin påtegning ved årsrapporten vedrørende 1998/99, hvor det var Landsretten vurdering, at et forbehold ved denne påtegning var tids nok til at selskabet kunne have tilpasset driften og dette forbehold også højest sandsynligt ville have forhindret pengeinstituttet af yde syndikationslånet på +500 mio. dkk. Til selskabet. Også her var det af Landsrettens vurdering, at revisor havde handlet ansvarspådragende ved ikke at have taget forbehold vedrørende værdiansættelsen af varelageret.

Det tredje og sidste punkt som Landsretten medtog, var selskabets tilgodehavende hos en udenlandsk debitor, som ifølge selskabets bogføring og regnskab stod opgjort til 40 mio. dkk. Der var ifølge Landsretten fejlagtigt undladt fra revisors side at tage forbehold for værdiansættelsen af dette tilgodehavende, hvor revisorerne havde anerkendt John Trolles forklaring på hvorfor dette tilgodehavende ikke krævede nedskrivning til trods for en tiltagende forøgelse af mellemværendet.⁴³

Det følger afgørelsen fra Landsrettens afsagte dom, at konkursboet ikke fik medhold i deres anklage vedrørende erstatningsansvaret på bestyrelsen, hvorved disse blev frifundet. Det blev vurderet at bestyrelsesmedlemmerne udførte deres hverv pligttopfyldende og professionelt uden at de hverken havde handlet passivt eller på anden måde kunne forventes at have kendskab til, at John Trolle udførte besvigelserne i årene op til konkursen. Dette blev bevis ud fra bevisførelsen med afsæt i generalforsamlingsreferater, som viste en forventelig aktivitet og spørgelyst fra de pågældende bestyrelsesmedlemmer.

Da det långivende pengeinstitut indgår som kreditor i konkursboet, har der især fra Landsrettens side være lagt vægt på anklagen rettet mod revisorerne som grundet af långivningen var stillet på

⁴³ (V.L. B-1553-02 , 2013)

baggrund af et misvisende og fejlagtigt grundlag, nemlig de to årsrapporter op til konkursen, som ikke indikerede fejl i værdiansættelse af selskabets aktiver. Det fremgår derved af landsrettens afgørelse, at de af de udførende revisorer har handlet ansvarspådragende og handlet stik mod god revisorskik ved at have handlet culpøs samtidig med der forelå et opgjort tab med en dertilhørende årsagssammenhæng. Derfor blev revisorerne idømt efter reglerne for erstatningsretslige straf med bødeforlæg på 100 mio. dkk. solidarisk.

Opsummeret blev bestyrelsen frifundet for ethvert erstatningsretsligt ansvar mod Memory Card Technology. Dog blev John Trolle, bestyrelsesformanden samt revisorerne idømt til at betale hver 100 mio. dkk. Inkl. påløbende renter, solidarisk til konkursboet.

8.2.3 Anket dom til Højesteret

Højesteretsdommen blev afsagt d.27. marts 2015, blot under to år efter revisorerne havde anket dommen afsagt af Vestre Landsret.⁴⁴ Som tidligere fremstillet ud fra konkursboets krav gjort gældende, at revisorerne og bestyrelsesformanden har begået ansvarspådragende fejl og forsømmelser i regnskabsårene 1998/99 og 1999/2000, og mere konkret efter et tidspunkt hvor driften enten burde være indstillet eller tilpasset. Desuden fremgår det, at Højesteret tiltræder de grunde, som Landsretten havde anført i V.L.B 1553-02.⁴⁵ Hvor revisorerne havde handlet ansvarspådragende ved ikke at tage forbehold i påtegningen for hverken den tydelige tvivl om værdiansættelsen eller fuldstændigheden af varelageret såvel som værdiansættelse af tilgodehavendet med den omtalte debitor på 40 mio. dkk. Revisorerne afgav deres begrundelse med at et forbehold ville være imødekommet i sådan grad, at der vil kunne nøjes med at foretage en efterfølgende korrektion i form af nedskrivning og hensættelser på i alt 25 mio. dkk. Højesteret fandt dog, at der ifølge bankernes lån villighed i ultimo året 2000 samt at det forhold, at det vurderes ikke godtgjort, at bestyrelsen ville have foretaget indstilling eller tilpasning af driften ved det opsatte scenarie, hvis revisor havde krævet nedskrivning og hensættelser på i alt 25 mio. kr. og taget et forbehold for værdiansættelsen af varevarelageret i deres revisionspåtegning.

⁴⁴ (H.sag 182/2013 - Memory Card Technology, 2015)

⁴⁵ (V.L. B-1553-02 , 2013)

På baggrund af ovenstående forudsætninger fandt Højesteret, at der ikke forelå adækvans, dvs. årsagssammenhæng mellem culpa og det lidte tab. Revisorerne blev derfor frifundet i Højesterets omgørelse af Landsrettens dom. Derudover blev bestyrelsesformanden også frifundet på det forhold, at han ved mange års tillidsfulde udførelse af sit hverv har levet op til de forventninger, som måtte forventes af en bestyrelsesformand. Det følger dog, at der på baggrund af en enkelt fejlagtig handling ikke var grundlag for at ifalde erstatningsansvar.

8.3 Revisors erstatningsretslige ansvar i sagen

Der er i forrige afsnit blevet behandlet og analyseret dommene fra hhv. Vestre Landsret og Højesteret omkring Memory Card Technology og konkursboet, som rettede deres erstatningskrav mod de udførende revisorer, bestyrelsesmedlemmerne og den tidligere direktør og stifter. Det er bemærkelsesværdigt at belyse den omgørelse, som Højesteret gjorde på Landsrettens domsafsigelse mod revisorerne. Hvor Vestre Landsret var kommet frem til det faktum, at de mente revisorerne havde handlet erstatningspådragende og culpøst samtidig med der blev konstateret et decideret opgjort tab, så mente Højesteret noget helt andet på baggrund af de foreliggende afgørelser fra hhv. Landsretten og Revisornævnet og derved frifandt revisorerne.

Selve afgørelsen om hvorvidt de(n) sagsøgte er skyldig varetages ikke af Højesteret, men bliver taget stilling til af By- og Landsretten. Højesterets opgave består i at agere 3. appelinstans i civile- og straffesager afsagt af Landsretterne samt Sø- og handelsretten, men kan også behandle sager som har af særlig samfundsmæssig interesse eller af principiel betydning.⁴⁶ Det vurderes at Højesteret-sagen om Memory Card Technology blev statueret som en principiel sag, og vil højst sandsynligt danne grundlag for lignende sager fremover. Højesteret lagde tilstrækkelig meget vægt på krav om dokumentation den grundlæggende erstatningsretlige betingelse for årsagssammenhæng i konkurssituationer.⁴⁷

I det kommende kapitel vil der analyseres revisorerne's erstatningsretslige ansvar ved begge dommene fra Vestre Landsret og Højesteretten ved at tage afsæt i opdeling af de særskilte grundlæggende betingelser i den almindelige selskabserstatningsret før der kan ifaldes ansvar.

⁴⁶ (Danmarks domstole - om organisationen, 2023)

⁴⁷ (Bech Brun - Højesteretsdom afslutter 13 års retssag om bestyrelsesansvar, 2015)

8.3.1 Culpa-betingelsen

I dette og de følgende afsnit vil der blive redegjort for betingelserne inden for erstatningsretten, som et led i redegørelsen for revisorernes ansvar i MCT A/S sagen og derfor vil disse berette om både Vestre Landsret- og Højesteretsdommen.

Revisorerne blev som tidligere omtalt, dømt af Vestre Landsret på baggrund af forhold, som blev fremhævet af Revisornævnet efter der blev foretaget en disciplinærvurdering af revisorernes ansvar sammenholdt med deres foretagne handlinger. Efter Revisornævnet aflagde deres afgørelse om sagen, idømte Vestre Landsret revisorerne for skyldige efter de nævnte forhold, som bl.a.

Omhandler overtrædelse af Revisorlovens §16 omkring manglende overholdelse af titlen og begrebet som offentlighedens tillidsrepræsentant og ved manglende overholdelse af god revisorskik. Definitionen og overholdelse af god revisorskik er i overvejende grad det forhold, som Revisornævnet forholder sig til når de vurderer revisors disciplinæransvar i erstatningsretlige sager. Det er derved vurdering af disciplinæransvar der foranlediger en tilstedeværelse om hvorledes der er udvist culpa ved sin handling. I tiden efter modtagelsen af Revisornævnets afgørelse skulle Landsretten tage stilling til om culpa har fundet sted i passende grad til at dette har sin berettigelse indenfor erstatningsretten. Landsretten skal derfor vurdere om hvor vidt der foreligger erstatningsretlig grundlag, som ved benævnelse tidligere i afhandlingen, danner grundlag på baggrund af culpa, kausalitet, det lidte tab og adækvans.

Første skridt for Højesteretten i sin vurdering af sagen, skal der tages stilling til om hvor vidt revisorerne der har udført revisionen i regnskabsårene 1998/1999 og 1999/2000 har udvist en culpa-handling, som er det latinske ord for skyld. Med dette forstås om revisorerne har tilsidesat god revisorskik, deres professionelle fremgangsmåde og handlet ansvarspådragende ved afgivelse af en blank revisionspåtegning på begge årsrapporter. I relation hertil tages der stilling til hvilken form for culpa der er udført, uagtsomt eller forsætlig. Den hændelige culpøse handling kan udelukkes her, da der herved aldrig kan ifaldes strafansvar og kun i sjældne tilfælde erstatningsansvar. Ifølge tidligere kapitler omhandlende det grundlæggende erstatningsretlige ansvarsgrundlag, forekommer uagtsomt i to dele, grov og simpel, hvoraf det forsætlige opdeles i tre, eventualforsæt, direkte forsæt og sandsynlighedsforsæt. Det er herefter op til domstolen at vurdere hvilken culpøse handling der

har fundet sted. Dette blev vurderet af Landsretten på baggrund af en analyse foretaget af Revisornævnet på anmeldelse fra SØIK (Statsadvokaten For Særlig Økonomisk og International Kriminalitet). Som nævnt i forrige afsnit omkring Landsrettens domsafgivelse, havde revisorerne tilsidesat deres professionelle hverv ved ikke at overholde god revisorskik og erklæret sig på revisionspåtegning, som var blank på begge årsregnskaber. Dette efterlod begge årsrapporter, som på trods af en direktør der foretog besvigelser og manipulerede med regnskabstallene, fremstod som retvisende da disse var forsynet med en blank revisionspåtegning med høj grad af sikkerhed. Det var af Landsrettens holdning, at revisorerne hermed var indirekte skyldige i det forhold, at der ikke var belyst de under revisionen åbenlyse alvorlige og væsentlige fejl, som forelå på tidspunktet for afgivelse af revisionserklæringerne. Der fremgik dog ikke af Landsrettens dom om hvorvidt den culpøse handling var foretaget med fortsæt eller som uagtsomt.

Som det fremgår indtil videre, så har revisorerne udvist en culpøs og uprofessionel udøvelse af deres hverv i årene op til konkursen af Memory Card Technology. Landsretten havde ingen øvrige indvendinger mod de udførende revisorers arbejde ud over de tidligere nævnte forhold. Ifølge Landsretten er et centralt omdrejningspunkt i deres kendelse, det manglende forbehold for værdiansættelsen af varelageret, som på daværende tidspunkt var fuld integreret med et it-lagerstyringssystem, som ingen havde hverken kendskab eller adgang til, på nær direktøren. Værdiansættelsen kunne bero sig på flere forskellige metoder, hvoraf de mest anvendte i en produktionsvirksomhed er gennemsnitsprincippet men også FIFO og LIFO kan anvendes.⁴⁸ Disse metoder formodes også at være blevet anvendt på daværende tidspunkt. Hvis blot Memory Card Technology havde anvendt gennemsnitsprincippet, havde revisorerne kunne ved hjælp af revisionsmæssige handlinger foretage kontrol af dokumentation og grundlag for bagvedliggende beregning af gennemsnitsprincippet, som i sin enkelthed er baseret på en vejet gennemsnitspris på anskaffelsesomkostningerne som er tilgået virksomheden i løbet af regnskabsåret.

Med afsæt i ovenstående vurderes det at de dømte revisorer umiddelbart ikke har handlet med forsæt men blot med en uagtsom culpa-handling. Det der ligger til grund for denne iagttagelse er, at revisorerne til trods for manglende angivelse af forbehold i revisionspåtegningen stadig formår at udføre en gennemførende revision med de øvrige relevante og nødvendige revisionsmæssige handlinger. Definitionen af simpel uagtsomhed lyder på, at *”skadevolder har handlet mere*

⁴⁸ (Skattestyrelsen - Formodningsregler ved opgørelse af varelager, 2023)

*skødesløs, end en almindelig fornuftig person ville have handlet eller undladt at handle i samme situation.*⁴⁹ Revisorerne havde efter iagttagelse af ovennævnte definition af simpel uagtsomhed handlet til dels, som de skulle, og til dels, tilsidesat god revisorskik. Eftersom culpereglen omfatter begge former for uagtsomhed, vil dette alt andet lige, medføre erstatningsansvar under de erstatningsretslige termer, som gennemgået tidligere i afhandlingen.

Det må derved forventes, at en hver anden professionel revisor havde handlet anderledes i den samme situation under de samme omstændigheder, som de pågældende revisorer havde handlet under deres udførende revision af Memory Card Technology. Der er som tidligere benævnt, underlagt revisorer et helt særligt ansvar under udførelsen af en revision da de bærer titlen som offentlighedens tillidsrepræsentant. Landsretten kendte revisorerne skyldig i simpel uagtsom ansvarspådragelse ved manglende forbehold af flere regnskabsposter.

Som følge af Landsrettens stadfæstelse af byrettens dom blev ligeledes denne i december 2010 anket til Højesteret ved domafgivelse. Det følger af Retsplejelovens § 911, at når en dom ankes bliver dommen hverken endelig eller fuldbyrdet, dvs. at der hverken skal betales en bøde eller afsones fængselsstraf, på nær hvis personen i forvejen er varetægtsfængslet.⁵⁰ Da revisorerne ankede dommen stadfæstet af Vestre Landsret havde de intet at miste, da der jf. Retsplejelovens § 924 fremgår at: *” Hvis kun tiltalte har anket, kan retten ikke idømme en strengere straf end ved byrettens dom”*.⁵¹ Det var med andre ord, mere eller mindre gratis for revisorerne at anke dommen, hvis der ses bort fra de påløbende sagsomkostninger. Sagen i Højesteret endte med at revisorerne blev frifundet for anklagerne fra konkursboet hos Memory Card Technology. Højesteret respekterede Revisornævnets afgørelse mod revisorerne, og fastholdt samtidig, at der blev handlet simpelt uagtsomt. Selve Højesterets grundlag for frifindelse af revisorerne vil blive opsummeret under punktet (Revisors ansvar, straf og kendelse) på side 52 i afhandlingen.

⁴⁹ (Sonny Kristoffersen - Simpel Uagtsomhed, 2023)

⁵⁰ (Retsplejeloven § 911, 2017)

⁵¹ (Retsplejeloven § 924, 2017)

8.3.2 Det lidte tab

Ved håndtering af culpapreglen som den styrende juridiske faktor og grundlag for skyld, mangler fortsat at blive redegjort for om de sidste fire betingelser er opfyldte, som udmønter sig i om der foreligger et reelt økonomisk tab, om der findes en årsagssammenhæng, dvs. kausalitet og afslutningsvis adækvans som ikke skyldes en helt ekstraordinær usædvanlig situation eller hændelse. For at afdække betingelsen omhandlende det lidte tab, følger det af kravet fra konkursboet for Memory Card Technology, at der kræves solidarisk hæftelse fra selskabets direktør, John Trolle, bestyrelsesformanden, bestyrelsesmedlemmerne samt de underskrivende revisorer på revisionspåtegningerne i årsrapporterne dækkende tre årsrapporter op til konkursen for selskabet.

Det følger appellanten i Højesteretsdommen, at der fra Vestre Landsrets dom var rejst et krav mod de omtalte parter på 100 mio. dkk. Som følge af det tab som konkursboet og kreditorer har lidt, foreligger der to forskellige grundlag for tab. Hvor der fra kreditorerne i form af pengeinstitutter, der mod selskabet har bevilliget en kredit i en størrelsesorden på \$68 mio., som følge af planerne for gennemførelsen af den planlagte og likviditetskrævende børsnotering på den amerikanske fondsbørs NASDAQ. Det var kreditorernes vurdering, at denne kredit var ydet på et tidspunkt hvor selskabets drift burde være indstillet eller tilpasset efter de foreliggende omstændigheder, som betyder kreditorerne selv kan rejse et direkte krav rettet mod selskabets ledelse samt revisorer med henblik på at blive godtgjort for tabet⁵².

Det store banklån, som var finansieret gennem et bankkonsortium med Danske Bank og Nordea skulle tilbagebetales i september 2000, havde fra start kun være muligt at kunne tilbagebetale ved tilførslen af den nytilkomne kapital som følge af børsnoteringen på NASDAQ, hvor en forventet indsprøjtning på 1 mia. dkk. ville finde sted, da det ikke var muligt at tilbagebetale banklånet ved virksomhedens egen driftsmæssige overskud. Men i foråret 2000 faldt råvarepriserne med ca. 75 % samtidig med at der var stort kursfald på NASDAQ-børsen i USA, som sammen med en stigende dollarkurs var et dødsstød til Memory Card Technologys planer om en amerikansk børsnotering. I november 2000 var der søgt om udsættelse om tilbagebetaling af det store banklån, som var blevet godkendt, men her fremgik det af fondsbørsmeddelelsen, at selskabets egenkapital højest

⁵² (H.sag 182/2013 - Memory Card Technology, 2015)

sandsynligt var væk, som primært skyldes kurstab i Amerikanske Dollars som følge af store nedskrivninger i tilgodehavender, værdiregulering af varelageret samt et banklån der ikke kan tilbagebetales.⁵³

Det blev derfor vurderet, at såfremt ledelsen havde valgt at indstille eller tilpasset driften i efteråret 1999, som følge af forhold der burde være oplyst af revisor i konklusionen på årsrapporten af 1998/99, ville selskabets tab have været opgjort til 400 mio. DKK, mod de ca. 500 mio. DKK som tabet var opgjort til ved konkursens indtruffen. Det var derfor Vestre Landsrets vurdering, at revisorerne, direktøren samt bestyrelsesformanden var ansvarlige for tabet i tidspunktet mellem revisors afgivelse af påtegning i 1999 og tidspunktet hvor konkursen indtraf, som var opgjort til 100 mio. dkk., da parterne havde handlet ansvarspådragende.⁵⁴

Da sagen blev appelleret til Højesteret fandt de, at revisorerne efter en samlet vurdering havde handlet ansvarspådragende ved ikke af have taget forbehold i årsregnskabet 1999/2000, som følge af manglende tilpasning af selskabets varelager samt defekte returvarer. Dog ville en imødekommelse af dette forbehold med et dertilhørende nedskrivning i årsrapporten ikke have medført et væsentlig forringet dårligere årsregnskab end det som forelå, hvorfor Højesteretten fandt, at Memory Cards Technologys bestyrelse formentlig ikke ville have foretaget en indstilling eller tilpasning af driften som følge heraf hvorfor Højesteret frifandt både revisorerne, bestyrelsesformanden men fastholdte at direktøren stod som dømt skyldig og derved var det samlede krav fra konkursboet rettet mod John Trolle for sagens omkostninger inkl. Det oprindelige tab på 100 mio. dkk.

8.3.3 Årsagssammenhæng

Definitionen af årsagssammenhæng i erstatningsrettens termer omtales inden for juridisk fagsprog som Kausalitet. Ifølge E. Werlauff 2016 udspiller Kausalitet sig som et forhold mellem den udførte culpøse handling og den pådragende skade. Werlauff nævner derfor, at der er tale om selve

⁵³ (Wittorff, 2013)

⁵⁴ (V.L. B-1553-02 , 2013)

forholdet og sammenhængen der er det centrale. Såfremt der er tale om en culpøs handling, er der et ubestridelig krav om at dette direkte har tilknytning til den skade, som måtte være sket.

Det var derved retsinstansens opgave, at redegøre og bevise om hvor vidt der forelå kausalitet i forholdet mellem revisorernes udførelse af revision med det omtalte manglende forbehold og det tab som konkursboet har opgjort i tiden mellem afgivelse af revisorerklæringen på årsrapporten 1998/99 og konkursens indtruffen. Det er i forrige afsnit blevet omtalt, hvor vidt Memory Card Technology A/S fik bevilget en stor kredit af selskabets pengeinstitutter, som følge af den planlagte børsnotering på den amerikanske fondsbørs, NASDAQ. Det vurderes dog at pengeinstitutternes kreditstillelse samt den bagvedliggende kreditvurdering af MCT blev foretaget på et fejlagtigt grundlag, som ifølge de fejl og mangler årsregnskaberne indeholdt i årene op til konkursen. Det fremgår af sagen fra Landsrettens afgørelse, at kreditorerne i form af repræsentanter fra de långivende pengeinstitutter har tilkendegjort, at såfremt de havde kendskab til oprigtige og efterkorrigerede årsregnskab for 1999/2000 ikke ville have ydet lånet til Memory Card Technology.⁵⁵

Da revisorerne havde det overordnede ansvar som udførende og underskrevne revisorer ved revisionen af årsregnskabet, for at regnskabet med den afgivende blanke revisionspåtegning inde stod for at årsregnskabet gav et retvisende billede af selskabets finansielle situation og ikke indeholder væsentlig fejl eller misinformation. På det grundlag anså Landsretten, at betingelsen for kausalitet var opfyldt, da de vurderede revisorernes handling som sammenhængende med kreditstillesen fra pengeinstitutterne og det efterfølgende lidte tab i løbet af regnskabsåret efter afgivelsen af den blanke revisionspåtegning.

Det var tværtimod Højesterets vurdering, at det ikke var godtgjort, at der var kausalitet mellem revisorernes ansvarspådragende fejl i revisionspåtegningerne i 1997/98, 1998/99 og 1999/00 og det tab som konkursboet og kreditorerne søgte erstattet af blandt andre de omtalte revisorer. Det var ligeledes Højesterets vurdering:

⁵⁵ (V.L. B-1553-02 , 2013)

”Efter forklaringerne fra bankernes medarbejdere og i lyset af bankernes villighed til at yde lån i november 2000 efter at være blevet bekendt med underskuddet på 36 mio. kr. ifølge regnskabet for første kvartal af regnskabsåret 2000/01 er det endvidere ikke godtgjort, at bankerne ville have nægtet fortsat långivning, hvis 1998/99-regnskabet var blevet korrigeret som anført for de ansvarspådragende fejl.”⁵⁶

Det fremgår derfor af Højesteretsdommen, at Højesteret ikke fandt godtgjort en kausalitet, da selvom de var enige i Landsretten i det forhold, at revisorerne var ansvarlige i de fejl som blev begået ved de udførende revisioner.⁵⁷ Men til trods for fejl i årsrapporterne var det Højesterets vurdering, at den øverste ledelse, selskabets bestyrelse, ville have standset eller tilpasset driften. Derfor blev revisorerne frifundet da der ikke kunne kobles en sammenhæng til et direkte tab som følge af manglende forbehold i revisionspåtegningerne.

8.3.4 Adækvans-betingelsen

Endnu en betingelse inden for det erstatningsretslige grundlag foreligger adækvans betingelsen. Denne betingelse er ikke en afgørende betingelse, men dog en betingelse som altid bør huskes i vurderingen i erstatningssager. Betingelsen går i sin simpelhed ud på, om det kan forventes, at et vis udfald vil ske, eller har overvejende sandsynlighed for at indtræffe.

Denne betingelse opfyldes hvis det bevises i retsinstansen, at revisorerne har forøget, i mere eller mindre grad, den foreliggende risiko for et realiseret tab som følge af dennes handling.

Her bør retsinstansen i sin vurdering af adækvans sammenholde de udførte handlinger, med hvad der forventes som værende ”normalen” hvad angår ageren og handlen af den pågældende person eller profession.

⁵⁶ (H.sag 182/2013 - Memory Card Technology, 2015)

⁵⁷ (H.sag 182/2013 - Memory Card Technology, 2015)

Denne betingelse spejler sig lidt op af den mellemste del af culpaspøjlen, som dækker over det uagtsomme, og mere specifikt, simpel uagtsomhed, da der ved denne også sammenholdes med hvordan en Bonus Pater revisor ville have handlet under samme forudsætninger. Det vurderes i denne betragtning, at lighederne i adækvans og den simple uagtsomhed har resulteret i, at der inden for dansk lov sjældent har afgørende effekt i erstatningssager, da der som regel bliver foretaget denne betragtning tidligere i vurdering af culpa-betingelsen.

Da det fremgik af Landsrettens kendelse, at revisorerne blev dømt skyldig inden for erstatningsretten og derved opfyldte de erstatningsretslige betingelser, antages det derfor, at Landsretten fandt grundlag for, at adækvans måtte foreligge. Til vurderingen af revisorernes påregnelighed anvendte Landsretten til dels afgørelsen forelagt af Revisornævnet udarbejdet på opfordring af SØIK.⁵⁸ Da denne afgørelse er udarbejdet af et tilsyn af kompetente og uafhængige vurderingsfolk fra revisionsbranchen, er denne af høj kvalitet, som en retsinstans kun i sjældnere tilfælde ville have foretaget selvsamme vurdering af forholdene.

8.3.5 Revisors ansvar, straf og kendelse

Efter Højesterets gennemgang af appellantens fra Vestre Landsrets kendelse, var Højesteret enige i at revisorerne havde handlet erstatningspådragende og i strid med god revisorskik ved manglende forbehold i årsrapporten 1999/2000. Efter grundig gennemgang om samtlige betingelser for erstatningsretslige ansvar var opfyldt, fandt Højesteretten det ikke godtgjort, at der ikke var en direkte forbindelse mellem selskabets lidte tab og den af revisorerne udviste culpa. Derved var mangel på kausalitet den afgørende faktor for frifindelse af revisorerne om erstatningsansvaret mod konkursboet af MCT, på trods af Landsretten mente noget andet. Revisorer er underlagt særlig skærpende af culpaansvar, da revisor handler professionelt med et professionelt ansvar, som underkastes de af normer indenfor branchen og de dertilhørende lovbestemmelser og regler. Dette gælder alt fra Revisorloven, årsregnskabsloven, IFRS (International Financial Reporting Standards), revisionsvejledninger etc. Med afsæt i det helt særlige sæt af regler revisor, som professionel er underlagt, vil revisoransvaret og overtrædelse heraf opsummeres til følgende: Hvis revisor har

⁵⁸ (Revisornævnet sag nr.40/2004-S, 2004)

overtrådt de af branchens kutyme og normer hvad angår de udførte opgaver og handlinger, vil der foreligge revisor et ansvar, som ikke kan fraviges ved en individuel undskyldningsgrund.⁵⁹

9. Hesalight A/S domsanalyse

I dette afsnit vil der blive introduceret Hesalight A/S, historien og de væsentligste punkter bagved selskabet samt afsløringen og efterfølgende retssag. Der vil også blive gennemgået personen og stifteren, Lars Nørholt og hvilken rolle revisor har spillet i retssagen.

Erhvervsmanden Lars Nørholt stiftede tilbage i 2009 selskabet ved navn Hesalight A/S, som blev startskuddet til en af nutidens største erhvervsskandaler om økonomisk kriminalitet hvor sagen indeholder alt fra erstatningsretten, strafferetten og kan derved kategoriseres i samme liga som IT Factory hvad angår strafferamme for økonomisk kriminalitet.⁶⁰

Lars Nørholt var en mand opvokset på Sjælland hvor han har gennemført HD 1.del på Copenhagen Business School. Lars startede Hesalight som en sidebeskæftigelse til hans virksomhed, hvor han i det daglige drev en bogholderivirksomhed. Hesalight beskæftigede sig med produktion og salg af det lavt strømforbrugene LED lys, som var nyt i Danmark på daværende tidspunkt. Selskabet solgte produkterne både til segmentgrupperne B2B og B2C, og fik hurtigt fat i markederne, som medførte til et øget behov for lagerbinding og derved likviditet. Produkterne kunne selskabet få produceret i østen til en væsentlig lavere pris sammenlignet med priserne i Europa, men dog mod forudbetaling. Samtidig forlanger Hesalights kunder lange betalingsbetingelser, og derved opstår et akut behov for frisk kapitalindsprøjtning.

I de efterfølgende år vækstede virksomheden voldsomt og Hesalight fik flere investorer, som bidrog til den konstant nødvendige friske kapital, som selskabet stod og havde brug for. Lars var en ihærdig og ivrig iværksætter, som ved hjælp af oppustede budgetter og talent for salg, formår at skaffe kapital gang på gang. Heriblandt tælles Vækstfonden, IKEA Capter AG, Pension Danmark

⁵⁹ (Werlauff, Erstatningsansvar i selskabsforhold - ledelse, ejere, revisor, 2016) s.24

⁶⁰ (Anklagemyndigheden - Højesteret stadfæster dom i Hesalight-sag, 2020)

og Pensam, som sammen tilfører Hesalight over 565 mio. dkk. i obligationslån til at vækste jf. de fremlagte budgetter og seneste aflagte årsrapporter. Hvad der ligner en troværdig og sandfærdig succeshistorie med en iværksætter med rent mel i posen, viser sig dog at være et glansbillede af realiteterne. Det vil vise sig, at der bag scenen lå et stærkt manipuleret grundlag, som långiverne har ydet og foretaget deres kreditvurdering med afsæt i.⁶¹

Vækstrejsen og offentlighedens søgelys rettet mod Hesalight bidrog til, at Erhvervsstyrelsen indledte en undersøgelse af selskabets seneste par års årsregnskaber, samt indregning og måling af indtægter var i overensstemmelse med årsregnskabsloven. Her konstaterede Erhvervsstyrelsen, at der ved indregning af indtægter i årsregnskaberne var indtægtsført kontraktaftaler, og at disse var indregnet med hele kontraktværdien så snart kontrakten var underskrevet af begge parter, og ikke løbende i takt med levering gennem en længere årrække. Desuden fandt de også uægte kontrakter, som bidrog til en øget omsætning, bruttoresultat og hertil hørende balancesum. Det var derfor Erhvervsstyrelsens vurdering, at Hesalight som produktionsvirksomhed med den forretningsmetode, burde anvende produktionskriteriet for indregning af indtægter og dertilhørende omkostninger løbende i takt med risikoovergang.

Lars Nørholt havde i mellemtiden arbejdet på et prospekt i samarbejde med rådgivning- og revisionskæmpen, PwC (PriceWaterhouseCoopers), med henblik på at klargøre Hesalight til en børsnotering på den Københavnske fondsbørs. Denne børsnotering annulleres hurtigt grundet kritisk undren til selskabets regnskabspraksis fra PwC.

Efter udmeldingen om Erhvervsstyrelsens kritik til den i selskabets anvendte regnskabspraksis, fik Hesalight hyret et nyt revisionshus ind til at revidere og udarbejdelse af nye regnskaber med afsæt i korrekt anvendt regnskabspraksis. Da resultatet heraf kom frem i offentlighedens søgelys, stod investorer i kø for at blive købt ud af virksomheden med deres indskud og tilbagebetaling af evt. ydede lån. Den samlede tilbagebetaling til selskabets investorer, långivere mv. løb op i ca. 750 m. DKK, som kort efter resulterede i en konkursbegæring i efteråret 2016.

⁶¹ (Nicolaj Vorre, 2019)

9.1 Fremstilling af sagen

Efter et kortvarigt forsøg på en rekonstruktion i starten af november, arbejdede rekonstruktøren mod en endeløs oprydningsopgave, og måtte efter 14 dage sande, at det ikke kunne lykkes at reetablere selskabets drift.

Efter konkursbegæringen af Hesalight A/S d.18. november 2016, modtager Statsadvokaten for Økonomisk og International Kriminalitet (SØIK) en politianmeldelse og der bliver herfra rejst tiltale mod direktør og stifter, Lars Nørholt, som sigtes for systematisk og ved gentagne gange har tilsidesat sine forpligtelser som direktør og er desuden dømt for momssvindel, mandatsvig med grov beskaffenhed, bedrageri, skyldnersvig og dokumentfalsk. Det kommer desuden frem, at Lars har gennem en årrække anvendt selskabets konto til at betale for private udgifter, heriblandt et sommerhus i Spanien, en villa i Roskilde og en lang række private overførsler som sammenlagt nærmede sig en størrelsesorden på 55 mio. DKK.⁶²

Det fremgår blandet andet af Byrettens dom af. 24. januar 2019, at konkursboet efter Hesalight A/S rettede erstatningskravet mod selskabets direktion bestående af to personer heriblandt Lars Nørholt, tre bestyrelsesmedlemmer samt mod selskabets revisor.⁶³ Det rejste krav løb på 200 mio. DKK, som udgjorde et solidarisk krav til konkursboet. Lars blev kendt skyldig i alle forelagte anklagepunkter og idømmes fængselsstraf på 7 år. Byretten fandt herved, at de ansvarlige personer blev idømt erstatningsansvar, men frifandt ét bestyrelsesmedlem. Denne dom blev anket af de parter som var dømt ansvarlige, hvor konkursboet ankede det frifundne bestyrelsesmedlem, således dommen var anket til Landsretten.

Da sagen kom for Østre Landsret, finder Landsretten intet grundlag for at frifinde hverken direktøren eller de to bestyrelsesmedlemmer, som følge af selskabets store tab skyldes basal forsømmelse af ledelsens forpligtelser i form af ledelse, økonomistyring og kreditvurdering i selskabet.⁶⁴ Det var derfor Landsrettens vurdering, at såfremt der var blevet foretaget en due diligence eller anden grundlæggende kreditvurdering af risikoen ved lånstillesen til Hesalight, ikke kan fratage selskabets ledelsens erstatningsansvar for selskabets tab. Bestyrelsen, direktionen og

⁶² (Anklagemyndigheden - Højesteret stadfæster dom i Hesalight-sag, 2020)

⁶³ (Anklagemyndigheden - Højesteret stadfæster dom i Hesalight-sag, 2020)

⁶⁴ (BS-15446/2020-OLR - Hesalight A/S, 2020)

medejereren havde tilsidesat deres forpligtelser, som Landsretten ligger vægt på i sin stadfæstelse af Byrettens dom heraf. Landsretten beslaglagde desuden to af direktørens ejendomme på den Spanske ø, Mallorca. Direktøren blev som nævnt dømt 7 års ubetinget fængselsstraf samt en personlig bøde på 15 mio. DKK. Denne dom ankede han sammen med hans forsvarer, da de mente straffen ikke stod på mål for forbrydelsens karakter. Sagen kom for Højesteret i december 2020, som erklærede sig enig i By- og Landsrettens afgørelse af straffen mod direktøren.

9.2 Sagens præmisser

9.2.1 Østre landsrets afgørelse

Der er valgt ikke at belyse sagen fra Byretten på retsinstans-niveau, da denne blev anket til Landsretten. Dog vil Byrettens domskendelse, sagens baggrund samt problemstilling være inkluderet i redegørelsen for Landsrettens afgørelse.

Selve problemstillingen i sagen for Landsretten er uændret fra Byretten:

”I hvilket omfang medlemmerne af Hesalights tidligere bestyrelse og direktion er erstatningsansvarlige over for konkursboet som følge af ansvarspådragende handlinger og undladelser i forbindelse med ledelsen og driften af Hesalight, og om selskabets revisor har et medansvar herfor.”⁶⁵

Der var i forbindelse den ankede dom fra Byretten, nedlagt påstand om ophævelse og hjemvisning til formelle mangler ved Byrettens behandling af de foretagne dispositioner.

Selve erstatningsansvaret mod konkursboet blev opgjort i form af en underbalance af boet efter Hesalight iht. Konkurslovens §125, stk.4. Som Landsrettens forventede, viste en nettobalance på 853 mio. DKK, som sammenlignet med nettobalancen d. 31. december 2014 viste en underbalance

⁶⁵ (BS-15446/2020-OLR - Hesalight A/S, 2020)

på 72 mio. DKK. Der var derfor unægtelig tale om et tab væsentlig større end det krav, som konkursboet rejste mod direktionen, bestyrelsesmedlemmerne og selskabets revisor.⁶⁶

Landsretten finder ingen valid grund til ændring af Byrettens dom og det bagvedliggende grundlag over direktøren, da retsplejelovens §338, 2. led foreskriver

*”Retten kan ikke tilkende en part mere, end han har påstået, og kan kun tage hensyn til anbringender, som parten har gjort gældende, eller som ikke kan frafaldes.”*⁶⁷

Som i kontekst til Landsrettens behandling af sagen, at der ikke kan henvises til præmisser eller forhold, som ikke fremgår af parternes processkifter. Det er Landsrettens vurdering, at Byretten har behandlet og henvist til forhold, som fremgik af straffedommen mod direktøren i den civilretslige straffesag mod Lars Nørholt, hvorfor Landsretten ikke fandt grundlag for ophævelse og hjemvisning.

Selve det erstatningsretslige søgsmål fra konkursboet rettet mod Hesalights revisor, isoleret set, er blevet anket mod det faktum, at revisors forsvarer mente, at konkursboet lagde vægt på at revisoren havde et medansvar i at selskabets drift ikke blev tilrettet eller indstillet i tide, hvor der i Byrettens afgørelse blev begrundet med, at der unægtelig var udført korrekt revision med dertilhørende revisionspåtegning, som kunne have *”advaret obligationsejerne, inden de [...] i 2015 udbetalte 43,5 mio. euro, hvorved de blev påført et tab på ca. 325 mio. kr.”*⁶⁸

Det var ved betragtning af ovenstående oplyste forhold, at Landsretten fandt, at der ved Byrettens afgørelse ikke var tilsidesat forhandlingsprincip i tilstrækkelig grad til at der kan ske ophævelse og hjemvisning af Byrettens dom.

Landsretten fandt dog frem til, at direktøren, Lars Nørholt, bestyrelsesformanden, Lars Jørgensen, samt aktionær og bestyrelsesmedlemmet, Kent Martin Nielsen, alle tre har handlet ansvarspådragende i hver deres rolle i selskabet, som følge af det lidte tab jf. selskabslovens §363, stk.2.⁶⁹

⁶⁶ (Konkursloven § 125, 2014)

⁶⁷ (Retsplejeloven § 338, 2019)

⁶⁸ (BS-15446/2020-OLR - Hesalight A/S, 2020)

⁶⁹ (Selskabsloven § 363, 2021)

Deres handlinger samt mangel på samme har resulteret i, at de har tilsidesat de forpligtelser, som måtte påhvile den enkelte persons professionelle ansvar ved udførelsen af deres hverv i Hesalight. Landsretten fandt, at der var udvist uforsvarlighed og der derfor ikke var grundlag for hverken lempelse eller ændring af fordelingen vedr. erstatningsbyrden som følge af Byrettens afsagte dom.

Selskabets revisor, Frank Bergmann Hansen, har tidligere i selskabets rejse spillet en væsentlig rolle, hvor han tilbage i 2014 udviste sit umoralske kompas ved at se gennem fingre ved oplysningerne angående ulovligt aktionærlån, som Lars Nørholt havde i Hesalight som skyldes private overførsler samt af selskabet betalte omkostninger af privat karakter, det fremgår af bogen: N. Vorre – Bag lyset 2020.⁷⁰ Her omtales desuden også, at der fra revisorens side er modtaget flere bødeforlæg fra Revisornævnet grundet overtrædelse af uafhængighed samt ringe kvalitetsstyring ved andre anliggender.

Revisoren underskriver selve revisionspåtegningen på årsrapporten d. 22. juni 2016, vedrørende regnskabsåret 01.01.2015-31.12.2015, hvor revisor konkluderer: *”Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr.31-12-2015 samt at resultatet af selskabets aktiviteter for regnskabsåret 01-01-2015 – 31-12-2015 i overensstemmelse med årsregnskabsloven.”*⁷¹

Selskabets revisor blev idømt solidarisk hæftelse for erstatningsretlige bøder som følge af Byrettens dom. Da sagen kom for Østre Landsret, fandt Landsretten det godtgjort, at bevisførelsen dannede tilstrækkelig med grundlag for at dømme revisor for ansvarspådragende adfærd ved afgivelse af revisionspåtegningen på 2.halvår 2014 og ved årsregnskabet for 2015 uden forbehold og anmærkninger. Heraf mente Landsretten, at revisor burde have opdaget og påpeget aktionærlånet samt bonusaftaler med bestyrelsesformanden samt aktionær- og bestyrelsesmedlem. Derved var årsregnskaberne misvisende.⁷²

Spørgsmålet kom til, om Landsretten kunne finde det godtgjort, at der eksisterede kausalitet mellem revisors mangelfulde revision i regnskabsårene 2014 og 2015 og det af konkursboet opgjorte tab.

⁷⁰ (Vorre, Bag Lyset, 2020)

⁷¹ (HESALIGHT A/S årsrapport 2015, 2015)

⁷² (BS-15446/2020-OLR - Hesalight A/S, 2020)

Landsretten fandt det tvivlsomt, at såfremt der havde forelagt en korrekt anvendt revision, som under normale omstændigheder ville have givet andet udfald af revisionspåtegningen, end den som blev i årsregnskaberne 2014 og 2015, blev forsynet med.

Det var derfor ikke godtgjort, at selskabet ikke ville have opnået de optagede lån, såfremt årsregnskaberne havde været retvisende. Det samme fandt Landsretten det gældende for så vidt angår de investeringer, som selskabet havde opnået. Det blev vurderet, at der ikke forelå kausalitet mellem de revisionsmæssige fejl og afgørelse af beslutningstagen af investeringerne. Revisorerne blev på baggrund af disse forhold frikendt af Landsretten.

9.2.2 Anket dom til Højesteret

Den erstatningsretslige sag mellem konkursboet og de sagsøgte medvirkende blev ikke anket til Højesteret, hvorfor Landsrettens kendelse står ved ret. Sideløbende med den erstatningsretslige sag kørte en civilretslig sag mod direktøren. Denne sag endte med at blive anket helt til Højesteret, da der fra forsvarer side ikke mente, at sagen stod i kontrast til forbrydelsens karakter. Højesteret tilsluttede sig efter kort proces til Landsrettens vurdering og stadfæstede denne dom mod den tidligere direktør og stifter af Hesalight. Lars Nørholt fik en ubetinget fængselsstraf samt en bøde på 15 mio. DKK.⁷³

9.2.3 Revisornævnets vilkår

Selvom revisor, Frank Bergmann Hansen, sejrede ved frifindelse i Landsretten som resultat af en omstødelse af Byrettens dom, hvor Frank Bergmann Hansen blev tilkendt skyldig i et erstatningsretsligt perspektiv ved at have handlet erstatningspådragende. Men revisor slap ikke uden yderligere last, som følge af sine mangelfulde revisionsretslige dispositioner og sit moralske kompas. Som tidligere beskrevet, anede Erhvervsstyrelsen uråd ved Hesalights årsrapporter ved offentlighedens søgelys grundet en artikel bragt af dagbladet Børsen.⁷⁴ som medførte igangsætning af store undersøgelser om hvorvidt indtægterne i årsrapporterne var indregnet efter korrekt regnskabspraksis og gyldigheden af disse i hele taget. Den tilstedebragte dokumentation og

⁷³ (Anklagemyndigheden - Højesteret stadfæster dom i Hesalight-sag, 2020)

⁷⁴ (Vorre, Meisner, & Elstrup, Giganter føler sig misbrugt af lampekomet, 206)

forklaring afviger ikke krisen og Erhvervsstyrelsen vrager selskabets årsrapporter og samtidig forlanger nye årsrapporter med afsæt i korrekt og retvisende indregning af kontraktomsætning.

Denne undersøgelse gik ikke kun ud over selskabet alene, men også selskabets revisor viste sig at komme i Erhvervsstyrelsen søgelys, som resultat af den af årsrapporternes metode for indregning og måling af omsætning.

Erhvervsstyrelsen havde så omfattende kritik af revisor Frank Bergmann Hansen, at de valgte at indbringe ham for Revisornævnet. Dette var ikke første gang, at Frank og Revisornævnet har krydset veje. Frank blev i 2009 dømt for overtrædelse af revisorlovens § 24, stk.1 samt uafhængighedsbekendtgørelses § 6, stk. 1, nr. 2. grundet manglende uafhængighed i sit hverv, som uafhængig revisor. Derudover har Frank drevet revisionsvirksomhed i enkeltmandsregi, som i perioden 21. november 2012 til og med 8. juli 2014 har underskrevet revisionspåtegninger gennem sin virksomhed, som viste sig ikke at være registreret som godkendt revisionsvirksomhed. Her pålagde Revisornævnet en bøde på 150 t. DKK. Frank har også været kendt skyldig i overtrædelse af god revisorskik som følge af ikke at have taget forbehold i en revisionspåtegning, hvor det var af Revisornævnets vurdering, at der burde foreligge.

Erhvervsstyrelsen besluttede d. 9. januar 2018, at frakende revisor Frank Bergmann Hansen retten til at drive Revisor-virksomhed og i sin helhed arbejde med revision. Frakendelsen hed 2 år, men denne afgørelse blev omstødt af Østre Landsret af 27. juni 2022, således Frank kun blev frakendt retten til drive revisionsvirksomhed i 1 år.⁷⁵

Grundet det uital af bøderegn, som Frank Bergmann Hansen har i bagagen, har foreningen for statsautoriserede revisorer, FSR – Danske Revisorer, i juli 2016 valgt af inddrage Franks medlemskab i brancheforeningen. Flere af bøderne er alvorlige og af princip har FSR valgt af tage stor afstand fra revisorens måde at drive revisionsvirksomhed på. Det fremgår af en opsummering af Revisornævnets kendelser, at Frank har modtaget bøder på over 700.000 DKK, som følge af overtrædelse af bl.a. god revisorskik, manglende uafhængighed, at have afgivet revisionspåtegninger uden at revisionsvirksomheden var en godkendt- eller statsautoriseret revisionsvirksomhed.

⁷⁵ (Erhvervsstyrelsen frakender statsautoriseret revisor Frank Bergmann Hansen,, 2023)

Det fremgår bl.a. af Revisornævnets undersøgelser, at Frank Bergmann Hansen havde overtrådt den daværende uafhængighedsbekendtgørelse § 2 stk. 1, nr. 3 i sin revision af Hesalight A/S. Frank kritiseres for at have økonomisk interesse i et tilknyttet selskab til Hesalight, som han har ageret revisor for og udført revision på det pågældende selskabs årsrapporter. Det er efter Erhvervsstyrelsen vurdering, at kapitalandelene udgjorde 1,5 mio. DKK. i kostpris. Derved har Frank ikke været uafhængig da han har haft indirekte personlig og økonomisk interesse i Hesalight og resultaterne som følge af driften heri. Ifølge gældende Bekendtgørelse om godkendte revisorer og revisionsvirksomheders uafhængighed § 2, stk. 3 lyder således:

”Revisionsvirksomheden, revisor eller andre personer i revisionsvirksomheden, der er knyttet til opgaven eller kontrollerer dennes udførelse, har en væsentlig direkte økonomisk interesse i en virksomhed, der er tilknyttet den virksomhed, opgaven vedrører.”⁷⁶

Det fremgår af Hesalights årsrapport dækkende 01.01.2015-31.12.2015, at Frank Bergmann Hansen har underskrevet ”Den uafhængige revisors erklæringer” jf. side 4 i årsrapporten til tråds for, at der efterfølgende er bevist mangel på overholdelse af samme.⁷⁷

Desuden fremgår det at samme afsnit i årsrapporten:

”En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige samt den samlede præsentation af årsregnskabet.”

Her erklærer Frank med sin blanke revisionspåtegning, at den af ledelsens valgte regnskabspraksis er passende, som Erhvervsstyrelsen sidenhen har påpeget at denne var i strid med lovgivningen, da kontrakter blev indregnet 100 % ved kontraktindgåelse i stedet for at indregne i takt med levering af ydelsen eller varerne, også kaldet risikoovergang.

9.3 Revisors erstatningsretslige ansvar i sagen

Der er netop blevet redegjort og analyseret dommen fra hhv. Byretten og Landsretten vedr. Hesalight A/S, hvor konkursboet heri rettede deres erstatningsretslige krav mod direktøren, Lars Nørholt, den udførende revisor, Frank Bergmann Hansen samt selskabets tidligere bestyrelse.

⁷⁶ (BEK nr 735 af 17/06/2016, 2016)

⁷⁷ (HESALIGHT A/S årsrapport 2015, 2015) s.4

I sagen omhandlende Memory Card Technology A/S blev denne anket til 3. appelinstans, Højesteret, som til sidst endte med at frifinde revisoren grundet manglende bevisførelse på årsagssammenhæng mellem den udviste culpahandling og det dertil lidte tab. I denne sag omhandlende konkursen af Hesalight A/S, som fandt sted 16 år efter konkursen af MCT, blev revisor frifundet i Landsretten, som omgjorde Byrettens dom vedr. revisors erstatningspligt. Hvad der adskiller sig fra rettens håndtering af de to sager, kan tilsyneladende afspejles i hvilken instans der frifinder de anklagede revisorer.

I sagen med Memory Card Technology afventede Landsretten Revisornævnets afgørelse, som bagvedliggende styrkelse af Landsrettens dom mod revisoren. Landsrettens behandling af Hesalight dommen skete på et senere tidspunkt efter revisor, Frank Bergmann Hansen var frakendt retten til at drive revisionsvirksomhed. Det fremgår dog ikke af sagsresumeeet af Landsrettens kendelse, om Revisornævnets afgørelse har haft indflydelse på deres frifindelse af revisor, dog må det stærkt antages, at Landsretten har haft kendskab til denne. Igen blev der i Landsretten i Hesalight-sagen lagt vægt på, at der fra konkursboet side ikke var tilvejebragt tilstrækkelig bevisførelse for, at der forelå årsagssammenhæng mellem revisorens ansvarspådragende fejl og konkursboets tab.⁷⁸

Der vil idet kommende kapitel kort blive analyseret revisorens erstatningsretslige ansvar ved begge dommene fra Byretten og Østre Landsret ved at tage afsæt i opdeling af de særskilte grundlæggende betingelser i den almindelige selskabserstatningsret før der kan ifaldes ansvar.

9.3.1 Culpa-betingelsen

Eftersom Memory Card Technology sagen blev anket helt for Højesteret og sagen vedrørende Hesalight blev afgjort i Landsretten, vil der per definition ikke blive redegjort i samme omfang for begge sager. Hvor vidt en sag afgøres af 1., 2. eller 3. retsinstans afspejler sig i redegørelsen for hver retsinstans af den pågældende sag.

⁷⁸ (BS-15446/2020-OLR - Hesalight A/S, 2020)

Der vil i dette samt de næste 3 afsnit blive redegjort for de erstatningsretslige betingelser og for det revisoransvar, Frank Bergmann Hansen, havde under sin revision af årsregnskaberne for Hesalight A/S. Da sagen blev afgjort i Landsretten, vil afgørelsen fra Byretten og Landsretten blive behandlet.

Det fremgår af afgørelsen fra Byretsdommen, at konkursboet i Hesalight at de sigtede i sagen, som indebar selskabets tidligere bestyrelse, direktionen samt selskabets revisor, var erstatningsansvarlige da der var udvist ansvarspådragende handlinger samt undladelser under deres hverv i driften af Hesalight i årene op til konkursens indtruffen.⁷⁹

Det fremgår af Byretten, at Frank Bergmann Hansen har været selskabets revisor i en periode dækkende 31.december 2010 til 12. juli 2016, hvor han i den periode har afgivet en række revisionspåtegninger samt drevet godkendt revisionsvirksomhed uden dette har været registreret hos Erhvervsstyrelsen.⁸⁰

Jf. Byrettens dom fremtræder et afsnit omhandlende Revisornævnets kendelser vedrørende Frank Bergmann Hansen. Her fremgår det desuden hvorvidt den sagsøgte revisor har været fundet skyldig for overtrædelse af god skik ved følgende punkter:

- Under udførelsen af revision
- Ved ikke at have tilvejebragt tilstrækkelig dokumentation af de udførte revisionsmæssige handlinger
- Ved ikke at have indhentet tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis vedr. værdiansættelsen af ledelsen i Hesalights udarbejdede opgørelser af igangværende arbejder.

Ligeså har revisoren tidligere været fundet skyldig i bl.a. overtrædelse af uafhængighedsbestemmelserne, ved manglende supplerende oplysning om ulovlig resultatdisponering og afgivelse af revisionspåtegninger uden revisionsvirksomheden havde opnået status som revisionsvirksomhed gennem Erhvervsstyrelsen.

I kendelsen fremgik også forhold så som ekskluderingen af Foreningen af Statsautoriserede Revisorer, FSR, samt frakendelse af retten til at udøve virksomhed som godkendt revisor i 2 år.

Byretten hæftede sig dog ubestridt, at en rækkeklagepunkter i Revisornævnets kendelse fandt, at revisor havde tilsidesat god revisorskik omhandlende Hesalight. Klagepunkterne omhandlede afgivelse af revisionserklæringen uden at revisorvirksomheden var godkendt, at

⁷⁹ (BS-9950/2017-ROS - Hesalight A/S, 2017)

⁸⁰ (BS-9950/2017-ROS - Hesalight A/S, 2017) s.92

revisionserklæringen var afgivet på et tidspunkt hvor der ikke var indhentet tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, begge vedr. årsregnskabet for omhandlende regnskabsåret 2014. Desuden var også forhold som manglende supplerende oplysninger vedr. ulovligt aktionærlån og fejlbehæftet anvendelse af produktionskriteriet under opgørelse af igangværende arbejder.⁸¹

Byretten fandt revisor skyldig i at have handlet culpøst ved afgivelse af revisionspåtegning i årsregnskaberne 2014 og 2015, hvor revisor havde tilsidesat god revisorskik, og ved at have handlet ansvarspådragende ved at have godkendt et forkert regnskabsprincip til indregning af kontraktomsætning samt ved at have ydet urigtigt vejledning til Hesalights direktion og ledelse. Det vurderes at revisor havde udvist simpelt uagtsomt culpa grundet revisor har handlet mere skødesløst end en bonus pater revisor havde handlet, og med det menes der hvordan en gennemsnitlig revisor havde ageret under samme omstændigheder. Denne form for culpa udløser, alt andet lige, erstatningsansvar efter de erstatningsretslige termer.

Da sagen kom for Landsretten fandt denne, at revisor var erstatningsansvarlig, som følge af ansvarspådragende handlinger ved sin revision af Hesalights årsregnskabet for 2.halvår 2014 og 2015, begge uden forbehold og anmærkninger og ved ikke at have påpeget det ulovlige aktionærlån og bonusaftalerne til ledelsesmedlemmer. Selve Landsrettens vurdering af tilstedeværelsen af årsagssammenhæng vil blive behandlet i efterfølgende kapitel.

9.3.2 Det lidte tab

Som følge af sagen i Byrettens, så blev de sagsøgte kendt skyldige i solidarisk at betale konkursboet 200 mio. DKK med tillæg for procesrente samt sagsomkostningerne.⁸² Det fremgår af sagens punkt 10 omhandlende tabsopgørelsen, at Hesalights samlede opgørelse af tabet opsummeret af de særskilte enkeltdispositioner kan opgøres til ca. 209 mio. DKK. Tabet skyldes primært, at bestyrelsen og direktionen i Hesalight har handlet ansvarspådragende og forsømt deres pligter efter overtrædelse af selskabslovens §§ 115-117.⁸³⁸⁴ Det følger at sagsgennemgangen, at det opgjorte tab beregnes ud fra en tilbageberegning af mellembalancen på håbløshedstidspunktet, hvor konkursboet

⁸¹ (BS-9950/2017-ROS - Hesalight A/S, 2017) s.93

⁸² (BS-9950/2017-ROS - Hesalight A/S, 2017)

⁸³ (LBK nr 1451 af 09/11/2022, 2022)

⁸⁴ (BS-9950/2017-ROS - Hesalight A/S, 2017) s.362

gør gældende, at bestyrelsen burde have indstillet eller tilpasset driften i 3. kvartal 2015, som følge af kontraktindgåelser som Hesalight på ingen måde havde mulighed for at indfri. Det kan derfor konstateres, at såfremt ledelsen og bestyrelsen havde opfyldt deres forpligtelser og havde udført passende økonomistyring og kreditvurdering, ville en korrekt anvendt likviditetsstyring unægtelig advaret ledelsen om selskabs likviditetsberedskab i den efterfølgende periode.

9.3.3 Årsagssammenhæng

Det følger af Landsrettens kendelse, at Landsretten mente at revisor havde handlet culpøs ved at have udvist ansvarspådragende adfærd, som følge af misligholdelse af god revisorskik, manglende forbehold og anmærkninger samt øvrige forhold der ikke var blevet rapporteret om i revisionspåtegningen enten i form af forbehold eller supplerende oplysninger.

Da det i en civilretslig sag er det skadelidte konkursbo, dvs. anklager, som har den ligefrem bevisførelse for, at der foreligger årsagssammenhæng mellem det lidte tab og fejlene i revisionen udført af Frank Bergmann Hansen.

Landsretten fandt, at det var utvivlsomt, at i tilfælde af en korrekt udført revision af årsregnskaberne ikke ville have ført til at den øverste ledelse havde indstillet eller tilpasset driften på eget initiativ.

Derved ligger Landsrettens fokus på spørgsmålet ved om investorerne have afstået deres investeringer i Hesalight såfremt de var blevet fremlagt korrekte reviderede årsrapporter. Det fremgår af Landsretsdommen, at revisor havde oplyst pensionskæmpen, PenSam, om det i regnskabet anvendte indregningsprincip, som forelå ved kontraktindgåelse så snart kontrakten havde underskrift. Desuden fremgik det anvendte indregningsprincip mere eller mindre eksplicit af årsregnskaberne, som derfor måtte betyde, at investorerne havde kendskab som følge heraf og var indforstået med medfølgende risiko dette indebar. Landsretten fandt derfor, at revisor ikke kunne holdes erstatningsansvarlig eftersom årsagen til Hesalights store tab og den efterfølgende konkurs kunne begrundes med ”*fundamentale svigt i ledelses-, økonomi- og kreditvurderingsfunktionen.*”⁸⁵

9.3.4 Adækvans-betingelsen

I vurderingen af den erstatningsretslige betingelse omhandlende adækvans-spørgsmålet, vil retten forsøge at vurdere den fremlagte bevisbyrde tilvejebragt af konkursboet for Hesalight. Igen skal der

⁸⁵ (BS-9950/2017-ROS - Hesalight A/S, 2017) s.112

fra rettens side sammenholdes de af den anklagede revisors udførte handlinger med de handlinger, som måtte forventes af en bonus pater revisor i samme situationer under selvsamme omstændigheder.

Som følge af Landsretten fandt revisor, Frank Bergmann Hansen skyldig i at have handlet ansvarspådragende ved sin revision af Hesalights årsregnskaber for 2.halvår 2014 samt 2015, ved ikke at have anført forbehold og anmærkninger om de kritikpunkter, som er blevet gennemgået i afhandlingen rettet mod revisors mangelfulde revision samt kritikpunkter omhandlende manglende uafhængighed og i strid med god revisorskik. Det fremgik også af Revisornævnets afgørelse at revisor, Frank Bergmann Hansen, adskillige gange havde tilsidesat sine forpligtelse som offentlighedens tillidsrepræsentant, tilsidesat god skik og andre kritikpunkter, som medførte til store bødeforlæg, ekskludering af foreningen, FSR, samt frakendelse af retten til at drive revisionsvirksomhed i 2 år.

9.3.5 Revisors ansvar, straf og kendelse

Byrettens kendelse blev anket til Landsretten, som var enige i flere punkter af Byrettens kritikpunkter af revisor, Frank Bergmann Hansens måde at udføre sit erhverv på. De var begge enige om, at revisor havde handlet ansvarspådragende og i strid med god revisorskik, at have overtrådt uafhængighedsbekendtgørelsen og ved manglende forbehold i halvårsregnskabet 2.halvår 2014 og årsregnskabet for 2015. Ikke desto mindre fandt Landsretten det ikke godtgjort, at der var en tydelig årsagssammenhæng mellem den udviste culpøse handling og det lidte tab, som konkursboet ellers krævede godtgjort fra blandt andre selskabets revisor, da det var deres vurdering at enten et forbehold i årsrapporterne eller såfremt revisor havde handlet bonus pater, havde tabene og derved konkursen været enten begrænset eller undgået. Revisor har også i dette tilfælde, foruden sagen i Memory Card Technology, været dømt på én måde af Byretten, men frifundet af enten Lands- eller Højesteret grundet manglende bevis for årsagssammenhæng. Frank Bergmann Hansen har således også overtrådt branchens kutyme ved udførelsen af sine revisionsmæssige handlinger, forpligtelser og mangel på reaktion i visse tilfælde. Derved foreligger et særlig skærpet professionelt ansvar, som dog måtte vige fra de erstatningsretslige betingelser, som går forud i bedømmelsen af erstatningsansvaret.⁸⁶

⁸⁶ (Werlauff, Erstatningsansvar i selskabsforhold - ledelse, ejere, revisor, 2016) s.25

10. Konkursen af Lauritz.com

Sø- og Handelsrettens skrifteafdeling indled d. 28. juni 2023 en rekonstruktionsbehandling af auktionshuset Lauritz.com A/S. Efter et ihærdigt forsøg på at reetablere virksomheden under en betalingsstandsning, stod virksomheden ikke til at redde og et konkursdekret blev afsagt d. 11. juli 2023 af Sø- og Handelsretten.⁸⁷

Dette blev et punktum for selskabet, som i længere tid har været omtalt i medierne med kritik på deres konstant forøgede udbetalingsperioder til sælgere gennem platformen efter hammerslag på de solgte genstande gennem auktionshuset. Det er også kommet frem, at parret bag aktiemajoriteten, poster i bestyrelsen og direktionen i Lauritz.com, Bengt Sundstrøm og Mette Margrethe Rode Sundstrøm, ejer indirekte et vinslot i Provence regionen i Frankrig. Et stor og værdifuldt aktiv, som ejes af holdingselskabet ovenover Lauritz.com og som potentielt kan indbringe 260 mio. DKK. såfremt det holder seneste vurdering fra 2020. Obligationsejerne har dog krævet, at slottet sættes til salg og har givet Bengt Sundstrøm 9 måneder fra konkursens indtruffen til at få solgt slottet, Chateau Vignelaure. Dette krav fremgår af pantsætningen i slottet for obligationsgælden som blev indgået d. 12. maj 2021.⁸⁸

10.1 Revisors konklusion, forbehold, og andre faresignaler.

Det følger af det seneste aflagte årsregnskab fra 2022, at selskabets nettoaktiver, dvs. egenkapitalen d. 31/12 2022 var på negativ med 58 mio.⁸⁹ DKK og at egenkapitalen i 4 ud af de seneste 5 år har været negativ. En negativ egenkapital er derimod et udtryk for, at selskabet er drevet af midler, som ikke er opbygget af driftsoverskud og derfor et udtryk for optaget gæld, som holder selskabet kørende.

Det følger af revisionspåtegningen af årsrapporten for regnskabsåret 2022, at revisor vurderer, at regnskabet givet et retvisende billede af selskabets aktiver, egenkapital og passer samt finansielle stilling pr. 31. december 2022. Der tages forbehold for væsentlig usikkerhed vedrørende ledelsens vurderingen af den fortsatte drift. Forbeholdet er blot en bemærkning til den af note nr. 1, som beskriver at trods en forbedring i nøgletallet, EBITDA, gennem de sidste 3 år, så er

⁸⁷ (Lauritz.com, 2023)

⁸⁸ (Andersen & Lorenzen, Lauritz-ejer har ni måneder til at sælge sit slot, 2023)

⁸⁹ (Lauritz.com A/S årsrapport 2022, 2022) s.4

likviditetsberedskabet yderst begrænset og betinget af en fortsat styrkelse af driftsindtjeningen, som vil udmunde i positive pengestrømme. I note 1 beskrives et fortsat voksende marked med en vision om at indtage større markedsdele. Desuden nævnes også at ledelsen undersøger muligheder for at skaffe frisk kapital og her nævnes aktiebaserede finansieringsmuligheder og refinansiering af obligationslånet, som har udløb ultimo 2024.

Det følger af en artikel udgivet af Foreningen for Statsautoriserede Revisorer, FSR, at på baggrund foretaget af en analyse foretaget af Experian og Statstidende fra 2012, at 60 % af de virksomheder som går konkurs inden for ét år efter balancedagen, er der i årsrapporten enten er taget forbehold eller supplerende oplysninger vedrørende going concern.⁹⁰ Ikke desto mindre vurderes denne analyse stadig at være yderst aktuel set i lyset af de skærpende krav til revisions- og revisorpligt der arbejdes på i disse år.⁹¹

10.2 Regnskabsanalyse

Som nævnt i forrige afsnit, så var selskabets egenkapital negativ med 58 mio. DKK. d. 31. december 2022. En kortvarig negativ egenkapital skader ikke, blot egenkapitalen hurtigst muligt reetableres. Reetableringen af egenkapitalen er også et selskabsretsligt krav til ledelsen af et selskab, som følger af SEL § 119:

*”Ledelsen i et kapitalselskab skal sikre, at generalforsamling afholdes, senest 6 måneder efter at det konstateres, at selskabets egenkapital udgør mindre end halvdelen af den tegnede kapital. På generalforsamlingen skal det centrale ledelsesorgan redegøre for kapitalselskabets økonomiske stilling og om fornødent stille forslag om foranstaltninger, der bør træffes, herunder om kapitalselskabets opløsning.”*⁹²

Er egenkapitalen negativ så længe som Lauritz.com har overlevet, er dette blot et tegn på drift på bekostning af optagelse af gæld. Det kan derfor diskuteres om hvor vidt der er tale om overtrædelse af SEL § 362, som foreskriver, at hvis en kapitalejer forsætlig eller groft uagtsomt har tilføjet

⁹⁰ (Danske Revisorer - FSR, 2012)

⁹¹ (Rigsrevisionen, 2022)

⁹² (Selskabsloven § 119, 2022)

selskabet, andre kapitalejere eller tredjemand tab, skal han erstatte tabet.⁹³

Dette er værd at bemærke, at økonomidirektøren Preben Vinkler Lindgaard, som har været ansat i koncernen for Lauritz.com siden 2018 frem til konkursen, ikke har formået at styre selskabets likviditetsberedskab forsvarligt og ikke har råbt vagt i gevær overfor direktionen som følge af de driftsøkonomiske beslutninger foretaget, som har forårsaget store negative resultater i det driftsmæssige cash flow.

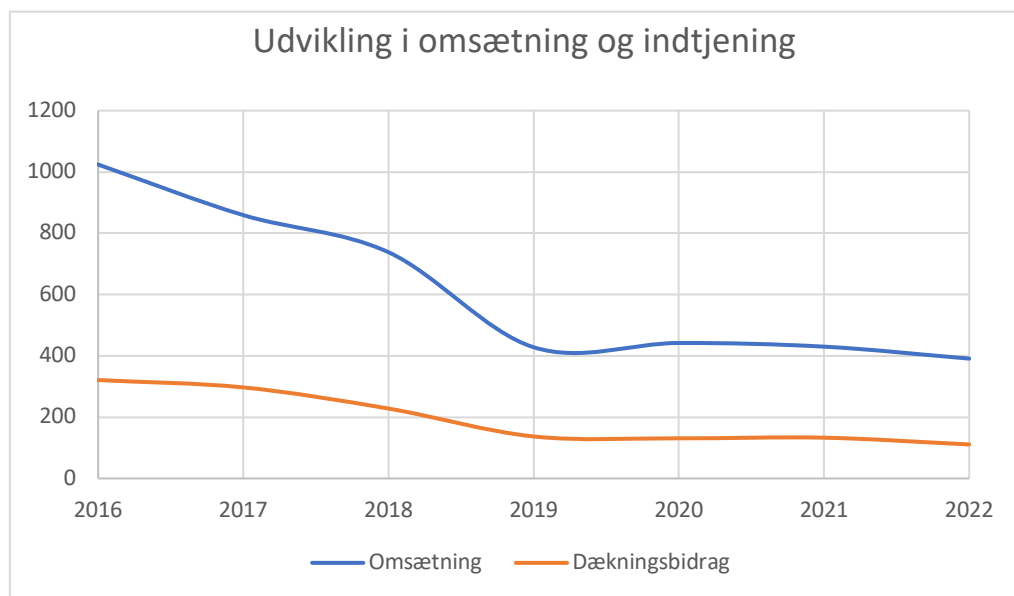
Selskabets soliditetsgrad har gennem de sidste 5 år været i gennemsnit -26 %, lavest -61,6 % (2022) og højest 10,1 % (2019).⁹⁴ Disse nøgletal indikerer på, at selskabets evne til at modstå et tab har været meget ringe igennem lang tid, og at en stærkt overvejende del af selskabets aktiver har været finansieret gennem fremmedfinansiering.

Til trods for en nogenlunde stabil bruttoavance, har overskudsgraden været stærkt præget af manglende evne til at generere overskud på baggrund af fejlagtige investeringer, høje finansielle omkostninger og en ringe likviditetsstyring.

Nedturen begyndte for først for alvor for Lauritz.com i årene efter børsnoteringen, hvor selskabet for regnskabsåret 01.01.2017-31.12.2017 kom ud med et negativt resultat på -11 mio. DKK, som følge af fald i omsætning

og indtjeningen. Herfra gik det stærkt, hvor der i årene mellem 2016 og 2022 skete et fald i omsætningen fra 1.024.232 t.kr. til 390.070 t.kr., som udgør et samlet fald på ca. 80 % af omsætningen og et årlig gennemsnitlig fald på 13,45 %.

Dækningsbidraget fulgte

Figur 3 Udvikling i omsætning, indtjening og egenkapital

⁹³ (Selskabsloven § 362, 2021)

⁹⁴ (Lauritz.com A/S årsrapport 2022, 2022)

ikke desto mindre med faldet i omsætningen, hvor dækningsbidraget i 2016 lød på 320.989 t.kr. hed det 110.531 t.kr. i 2022, som akkumuleret givet et fald på ca. 90 % i de 6 år og et årlig gennemsnitsfald på 15 %.

10.3 De erstatningsretslige betingelser

10.3.1 Culpa betingelsen

Det store spørgsmål lyder på, hvordan den underskrivende revisor kan indestå for de i regnskabet indeholdte værdier pr. underskriftdatoen utvivlsomt var af væsentlig lavere værdi end de fremgik til i årsrapporten for 2022. Her lyder bl.a. kritik fra dagbladet Finans.dk, om manglende professionel skepsis vedrørende værdiansættelsen af goodwill af moderselskabets kapitalandele i franchise-filialerne. Da revisor underskrev revisionspåtegningen d. 24. marts 2023, men selskabet blev taget under rekonstruktionsbehandling d. 28. juni 2023, dvs. ca. 3 måneder efter revisors afgivelse af revisionspåtegningen. Ifølge Lars Kiertzner, Statsautoriseret revisor, chefkonsulent ved FSR og redaktør ved Karnov Group, så er det ikke hans vurdering, at revisor, Martin Ødum Madsen fra Beierholm, har udført de nødvendige handlinger og påset sig den tilstrækkelige likviditet:

”Hvis kurator eller andre beslutter sig for at indbringe revisor for nævnet, bliver et tema med stor sandsynlighed: Er der dokumentation for, at der sandsynligvis er tilstrækkelig likviditet? Der er meget, der tyder på, at likviditeten i selskabet var meget presset”⁹⁵

Der er meget der tyder på, at kurator vil forsøge at indbringe revisor for Revisornævnet og måske endda forsøge at få revisor dømt for have handlet erstatningspådragende.

Likviditeten i Lauritz.com har i næsten et årti været et omdiskuteret emne i medierne, som ikke mindst har givet anledning til en tilbageholdenhed fra investorer når det kom frem i lyset, hvordan Mette og Bengt Sundstrøm har levet over evne på bekostning af dyre konsulenttimer faktureret til Lauritz.com fra formanden, Bengt, selv i millionklassen, og sågar også en privat ejendomshandel,

⁹⁵ (Andersen & Lorenzen, Eksperter: Lauritz-revisor har et forklaringsproblem, 2023)

som det ikke har kunne lykkes Bengt at sælge privat og derved solgte ind i Lauritz.com og som endte med at koste Lauritz.com et tab på 16,5 mio. DKK.⁹⁶

Med ovenstående taget i mente, er det forståeligt, at kurator vil forsøge at gøre underskrevne revisor, Martin Ødum Madsen, ansvarlig for tidsrummet mellem afgivelse af revisorerklæringen, som efter Larz Kiertznens vurdering, ikke har været tilstrækkelig i forbindelse med afklaring af selskabets fortsatte drift, da ledelsen i Lauritz.com bestemt mente, at selskabet var going concern i indeværende år trods en presset likviditet.

Som følge af afhandlingens Tabel 1 og Tabel 2, er det derfor interessant at diskutere, om hvorvidt revisor burde have forsynet årsrapporten med en afkræftende konklusion som følge af enighed med ledelsen om forhold, som efter set i lyset af konkursen af selskabet, var gennemgribende og væsentlig. Såfremt revisor havde afgivet en afkræftende konklusion på årsrapporten for 2022, ville det derfor, med høj sandsynlighed, have resulteret i en øjeblikkelig handling i form af indstilling af driften. Revisor burde have været opmærksom på de konstante ændringer, som Lauritz.com foretog i betingelser og vilkår for kunderne, hvor der konstant blev forlænget udbetalingsfristerne for de afsluttede auktioners provenu.⁹⁷

Det vurderes at revisor under sin udførende revision af Lauritz.com har handlet uagtsomt, som følge af væsentlig anderledes end hvad normen ville have handlet. Det må derfor være op til Revisornævnet at foretage en vurdering ud fra undersøgelse af hvor vidt de vurderer om den udførende revisor har tilsidesat god revisorskik, har handlet væsentligt anderledes end hvad normen er inden for branchen, som også vil udmønte sig i en simpel uagtsom culpøs handling.

10.3.2 Det lidte tab

Det fremgår af en artikel udgiver af Ritzau, at kurator i konkursboet står overfor en stor opgave med en masse kreditorer i form af kunder, som har penge til gode i forbindelse med hammerslag på auktionshusets hjemmeside af kundernes egne personlige ejendele. Ifølge kurator udgør antal af sælgerne i omegnen af 8.000, som ud over øvrige kreditorer må stå pænt i rækken og afvente deres evt. mellemværende, såfremt det lykkes at finde pengene i boet.

⁹⁶ (Andersen & Lorenzen, Ægtepar bag Lauritz.com tjente 140 mio. kr. i årene inden konkursen, 2023)

⁹⁷ (Træholt & Sandøe, 2023)

Ifølge den af konkursboets beskikkede kurator, Rune Derno, så forventer konkursboet at rejse et krav i omegnen af 160 mio. DKK, som også dækker over obligationsindehavernes krav, som udgør ca. 88,4 mio. DKK.⁹⁸ Dette obligationslån var et lån Lauritz.com optog med en årlig rente på 4 % og med forfald december 2024. Denne gæld udgør resterne af den oprindelige obligationsgæld, som lød på næsten en kvart milliard DKK.⁹⁹

Allerede ved børsnoteringen i 2016 var der problemer med at blive børsnoteret grundet fejl i børsprospektet og flere stillede spørgsmål til nogle personlige dispositioner bestyrelsesformanden, Bengt Sundstrøm har rådet over i årene op til børsnoteringen, som først blev forsøgt på den danske børs, og herefter på den svenske vækstbørs First North.¹⁰⁰ Siden da har selskabet været i økonomisk uvejr samtidig med, at medierne har berettet om en virksomhed hvis økonomi afspejler indehaver og bestyrelsesformandens ekstravagante livsstil.

10.3.3 Årsagssammenhæng

Hvad der var skelsættende i konkurssagerne, omhandlede de førømtalte virksomheder, Memory Card Technology og Hesalight, var hvordan hhv. Lands- og Højesteret fandt revisorerne frifundet, som resultat af deres vurdering af manglende årsagssammenhæng i hvor vidt de af revisorernes udførte culpøse handlinger har haft en direkte årsagssammenhæng med det lidte tab, som konkursboet stod tilbage med.

Den kommende retssag mellem konkursboet af Lauritz.com og de anklagede parter, som forventes at udmunde i virksomhedens bestyrelse, direktionen og evt. den udførende revisor på seneste aflagte årsrapport. I det scenarie vil konkursboet forsøge at foreligge beviser overfor Byretten, med påstand om blandt andre, at revisor er erstatningsansvarlige overfor konkursboet og derfor skal enten særskilt eller solidarisk med de øvrige anklagede parter.

Det er dog forbundet med en vis usikkerhed, om der vil foreligge en reel og gyldig årsagssammenhæng i dem af revisors udførte handlinger og de handlinger, som en bonus pater revisor ville have udført under de givne omstændigheder.

⁹⁸ (Ritzau, 2023)

⁹⁹ (Lauritz.com A/S årsrapport 2022, 2022) s.3

¹⁰⁰ (Overgaard, 2016)

10.3.4 Adækvans-betingelsen

I redegørelsen af påregnelighed vil der blive sondret i vurderingen af hvorvidt revisors handlinger har forværret risikoen for det pågældende tab, som konkursboet står tilbage med. I denne vurdering er det essentielt at bemærke hvordan selskabets ledelse har ageret i det sidste årti, både i form af de af ledelsens udførte dispositioner, økonomistyring og ikke mindst tilsidesættelse af god kundeservice på bekostning af kunne holde driften kørende, måske væsentligt længere end den burde.

Med afsæt i de omtalte dispositioner udført af ledelsen, herunder Mette og Bengt Sundstrøm, vurderes det ikke sandsynligt, at såfremt revisor havde foretaget yderligere revisionsmæssige handlinger, som vil have medført til at afkræftende konklusion eller øvrige forbehold og anmærkninger i sin revisionspåtegning, at den fortsatte drift var betinget heraf. Det kan dog diskuteres om hvorvidt der kunne have været opnået et andet resultat såfremt der var afgivet en afkræftende konklusion ved årsregnskabet for perioden 01.01.2021-31.12.2021.

10.4 Forslag til udfald af fremtidig dom

Med afsæt i de kendte faktorer som følge af mediernes fremlagte oplysninger i sagen vedrørende konkursen af Lauritz.com, vil der i dette afsnit blive redegjort for et forventeligt udfald af en kommende retssag mod revisor, såfremt dette skulle blive aktuelt med afsæt i det i de tidligere afsnit analyserende del af de gældende omstændigheder mv.

Det vurderes at der foreligger en culpøs udført handling af den underskrevne revisor, som skyldes ansvarspådragende adfærd i manglende yderligere udførte handlinger, da det ikke vurderes tilstrækkeligt blot at tage forbehold for ledelsens vurdering af going concern. Her kan derfor være tale om en simpel uagtsom handling, som afviger væsentlig fra branchens norm og fra det forventelige af bonus pater revisor.

Det lidte tab udmønter sig til 160 mio. DKK. ifølge kurator. Som både dækker over obligationsindehaver såvel som kreditorer og kunder der har penge til gode som følge af solgte

effekter på auktioner. Det er endnu uvist, om konkursboet har i sinde at udarbejde en opgørelse af en nettobalance som belæg og som opgøres større end det af kurators fremlagte tab.

Som nævnt, er det forbundet med stor usikkerhed om der reelt viser sig at foreligge en gyldig årsagssammenhæng mellem den udviste culpa og det lidte tab. Men umiddelbart vurderes det, at der ikke foreligger en sammenhæng, taget sagerne fra hhv. Memory Card Technology og Hesalight i betragtning. I kontrasten til disse sager, hvor revisors rolle heri har vist sig at være langt mere omfattende og umiddelbart lader til at have udført ansvarspådragende handlinger som grænser sig til næsten at være forsætlige handlinger sammenlignet med revisors rolle og ageren i sagen om Lauritz.com.

Det vurderes usandsynligt, at der ved ændring i revisors konklusion til en afkræftende ikke foreligger belæg for at ledelsen ville have indstillet eller tilpasset driften som følge heraf. Hvorfor revisor ikke har ville kunne have forhindret tabet såfremt han havde handlet anderledes end han gjorde.

Opsummeret er en sammenfatning af de analyserede foranstaltninger og fremlagte forhold der gøres gældende på nuværende tidspunkt ved udarbejdelse af denne afhandling. Her er det afhandlingens vurdering, at den udførende revisor ved revisionen af Lauritz.com ved aflæggelse af årsrapporten for regnskabsåret 2022 ikke kan idømmes erstatningsansvarlig overfor konkursboet på baggrund af de udførte handlinger og mangel på samme.

11. Konklusion

Afsnittet med konklusionen har til formål at opsamle den viden, som undervejs er blevet tilvejebragt med det formål, at besvare afhandlingens problemformulering, som lyder:

”Hvilket erstatningsretsligt ansvar påhviler revisor ved afgivelse af revisionspåtegning på et årsregnskab og herunder ansvaret set i lyset af en efterfølgende konkurs ”

Med udgangspunkt i sagerne om hhv. Memory Card Technology, hvor revisorerne ikke havde foretaget de nødvendige forholdsregler og taget forbehold for bl.a. værdiansættelsen af selskabets varelager, til Hesalight hvor revisoren ikke havde rådgivet ledelsen og taget forbehold for forkert indregnet omsætning som følge af salget af indgåede kontrakter ikke blev delt ud over kontraktperioden, men blot ved endelig underskrevet kontraktindgåelse. Foruden de fire erstatningsretslige betingelser, som omfatter culpa, tabet, kausalitet og adækvans, så hviler det professionelle særansvar for revisor på et ekstra vurderet ansvarsgrundlag, som oftest bedømmes af Revisornævnet. Det ses tydeligt hvilken rolle Revisornævnet har haft i retsinstansernes vurdering af revisors ansvar i tilfælde, hvor der skal vurderes om hvor vid revisor har handlet erstatningsansvarlig efter de erstatningsretslige principper.

Som offentlighedens tillidsrepræsentant påhviler revisor et stort professionelt ansvar, og ikke mindst ved afgivelse af erklæringsopgaver så som revisorpåtegning på et årsregnskab. Dette er forbundet med en ubetinget tillid fra offentligheden, som også afspejler sit i det ansvar som påhviler revisor, hvis det viser sig der foreligger en fejl eller i værste fald, mangler ved revisors udførte arbejde, som følge af de erklæringshandling der måtte være forbundet med udførelsen af en revision. Har revisor afgivet en erklæring uden at have foretaget de forventede forbehold, vil det kunne give anledning til en disponering fra f.eks. en investor på et fejlagtigt grundlag. Hvis denne af revisor udførte culpøse-handling medfører investor et tab og der foreligger en direkte årsagssammenhæng vil revisor, alt andet lige, være erstatningsansvarlig efter erstatningsrettens betingelser.

Det er essentielt og altafgørende, at revisor ved udførelsen af revision udviser god revisorskik, udvise professionel tilgang og skepsis ved indsamling af tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for at afdække samtlige væsentlige områder i årsregnskabet, og hvis dette ikke er muligt, skal revisor tage forbehold i sin konklusion, hvis ikke fejlen og mangel på revisionsbevis er tilstrækkelig

gennemgribende og væsentligt, at der skal foretages en afkræftende eller i værste fald, manglende konklusion på årsregnskabet. Revisor skal især være opmærksom på den betinget mulighed for tilstedeværelsen af besvigelse fra ledelsens side af, som udspiller sig typisk ved regnskabsmanipulation. Selvom besvigelsen er foretaget af ledelsen, kan revisor gøres erstatningsansvarlig hvis revisor ikke formår at finde disse besvigelser og reagere korrekt og rettidigt herpå efter branchens norm.

Det kan konkluderes, at der lader til at tegne sig et mønster fra de analyserede konkurser, at By- og til tider også Landsretten finder, at revisor har handlet ansvarspådragende og opfylder samtlige betingelser indenfor erstatningsretten. Denne kendelse lader dog ofte til at blive omstødt af enten Lands- eller Højesteret som frikender revisor grundet manglende årsagssammenhæng. Om kendelsen i 1. og 2. retsinstans mod revisor skyldes, at retsinstansen har kendskab til revisors lovpligtige ansvarsforsikring og derfor vil være dækket i langt de fleste tilfælde, vides ikke med sikkerhed. Det er dog værd at fremhæve, at en afgørelse foretaget af Revisornævnet ikke er direkte forbundet med opfyldelsen af de erstatningsretslige betingelser.

12. Litteraturliste

- Andersen, L., & Lorenzen, M. (2023). *Ægtepar bag Lauritz.com tjente 140 mio. kr. i årene inden konkursen*. Hentet fra Detailwatch:
<https://detailwatch.dk/nyheder/ecommerce/article16413791.ece>
- Andersen, L., & Lorenzen, M. (2023). Ekspert: Lauritz-revisor har et forklaringsproblem. *Finans.dk*.
- Andersen, L., & Lorenzen, M. (2023). Lauritz-ejer har ni måneder til at sælge sit slot. *Finans.dk*.
- Anklagemyndigheden - Højesteret stadfæster dom i Hesalight-sag. (2020). *Anklagemyndigheden.dk*. Hentet fra <https://anklagemyndigheden.dk/da/hoejesteret-stadfaester-dom-i-hesalight-sag>
- Bech Brun - Højesteretsdom afslutter 13 års retssag om bestyrelsesansvar. (2015). *Jurainfo*. Hentet fra Jurainfo: <https://jurainfo.dk/artikel/hoejesteretsdom-afslutter-13-aars-retssag-om-bestyrelsesansvar>
- BEK nr 1468 af 12/12/2017. (2017). *Bekendtgørelse om godkendte revisorers erklæringer*. Hentet fra Retsinformation.dk: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2017/1468>
- BEK nr 1536 af 09/12/2015. (2015). *Bekendtgørelse om godkendte revisorers garantistillelse og ansvarsforsikring*. Hentet fra Retsinformation:
<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2015/1536>
- BEK nr 735 af 17/06/2016. (2016). *Bekendtgørelse om godkendte revisorers og revisionsvirksomheders uafhængighed*. Hentet fra Retsinformation:
<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2016/735>
- BEK nr.1287, R. (2018). *Retsinformation*. Hentet fra
<https://www.retsinformation.dk/api/pdf/215407>
- BS-15446/2020-OLR - Hesalight A/S, 15446 (Østre Landsret 2020).
- BS-9950/2017-ROS - Hesalight A/S, BS-9950/2017-ROS (Byretten i Roskilde 2017).
- Christensen, M. B., Kristensen, R. H., & Warming-Rasmussen, B. (2015). *Revisors opklaring af besvigelser - Læren af praksis* (Årg. 2). Karnov Group .
- Danmarks domstole - om organisationen. (2023). *Danmarks Domstole*. Hentet fra Domstol.dk:
<https://domstol.dk/om-os/organisation/>
- Danske Revisorer - FSR. (2012). *Kan virksomheden fortsætte driften?* Hentet fra FSR.dk:
<https://www.fsr.dk/politik-analyse/om-revisor-og-aarsregnskaber/going-concern-kan->

virksomheden-fortsætte-driften

Erhvervsstyrelsen - Krav til årsrapportens indhold. (2022). *Erhvervsstyrelsen*. Hentet fra <https://erhvervsstyrelsen.dk/krav-til-aarsrapportens-indhold>

Erhvervsstyrelsen - Revisors erklæringer på årsregnskabet. (2023). *Erhvervsstyrelsen*. Hentet fra <https://erhvervsstyrelsen.dk/revisors-erklæringer-paa-aarsregnskabet>

Erhvervsstyrelsen frakender statsautoriseret revisor Frank Bergmann Hansen,, sag nr. 038/2022 (Erhvervsstyrelsen 21. Marts 2023).

Euroinvestor - Hvad er dotcom-boblen? (2023). *Euroinvestor*. Hentet fra <https://www.euroinvestor.dk/nyheder/hvad-er-dotcom-boblen>

Füchsell, K., Gath, P., Langsted, L. B., Olsen, P. K., & Jens, S. (2017). *Revisor - regulering & rapportering*. Karnov Group.

FSR - Responsumudvalget. (u.d.). *Foreningen For Statsautoriserede Revisorer*. Hentet fra <https://www.fsr.dk/om-fsr/strategi-og-organisation/organisation/udvalg-i-fsr/responsumudvalget>

FSR. (2014). *Revisionsvejledninger og standarder*. Hentet fra <https://www.fsr.dk/god-revisorskik-vejledninger-og-standarder-om-revisors-opgaver-1978-til-20xx>

Halling-Overgaard, S. (2014). *Revisors erstatnings- & disciplinæransvar*. Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

H.sag 182/2013 - Memory Card Technology, 182/2013 (Højesteret 27. Marts 2015).

HESALIGHT A/S årsrapport 2015. (2015). *Cvr.dk*. Hentet fra Det Centrale Virksomheds Register: <https://datacvr.virk.dk/enhed/virksomhed/32157823?fritekst=hesalight&sideIndex=0&size=10>

IAASB. (2023). *iaasb.org*. Hentet fra <https://www.iaasb.org>

IFAC, I. 2. (2016). *ifac.com*. Hentet fra ISA 240 - Yderligere skærper af krav til revision vedrørende besvigelser: https://www.ifac.org/_flysystem/azure-private/publications/files/A012%202013%20IAASB%20Handbook%20ISA%20240.pdf

ISA 705 - Modifikationer til konklusionen i den uafhængige revisors erklæring. (2016). *IFAC.org*. Hentet fra https://www.ifac.org/_flysystem/azure-private/publications/files/ISA-705-Revised_0.pdf

Konkursloven § 125, s. 4. (2014). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2014/11#P125>

- Lauritz.com A/S årsrapport 2022. (2022). *Cvr.dk*. Hentet fra Det Centrale Virksomheds Registrer: <https://datacvr.virk.dk/enhed/virksomhed/24994570?fritekst=Lauritz.com&sideIndex=0&size=10>
- Lauritz.com, C. /. (2023). *Det Centrale Virksomhedsregistrer*. Hentet fra Cvr.dk: <https://datacvr.virk.dk/enhed/virksomhed/24994570?fritekst=Lauritz.com&sideIndex=0&size=10>
- LBK nr 1451 af 09/11/2022. (2022). *Bekendtgørelse af lov om aktie- og anpartsselskaber (selskabsloven)*. Hentet fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1451>
- Memory Card Technology årsrapport 1998/99. (1999). *Det Centrale Virksomheds Registrer*. Hentet fra Cvr.dk: <https://datacvr.virk.dk/enhed/virksomhed/13087474?fritekst=memory%2520card%2520technology&sideIndex=0&size=10>
- Memory Card Technology årsrapport 99/00. (2000). *Det Centrale Virksomheds Registrer*. Hentet fra Cvr.dk: <https://datacvr.virk.dk/enhed/virksomhed/13087474?fritekst=memory%2520card%2520technology&sideIndex=0&size=10>
- Nicolaj Vorre. (2019). *Hesalight-stifter Lars Nørholt er dømt: Her er sagen set fra begge bænke i retssalen*. Hentet fra Børsen.dk: <https://borsen.dk/nyheder/virksomheder/hesalight-stifter-lars-norholt-er-domt-her-er-sagen-set-fra-begge-baenke-i-retssalen>
- Overgaard, K. (2016). *Lauritz.com på vej på børsen med "lig" i lasten*. Hentet fra DR.dk: <https://www.dr.dk/nyheder/penge/lauritzcom-paa-vej-paa-boersen-med-lig-i-lasten>
- Retsplejeloven § 338. (2019). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/938#P338>
- Retsplejeloven § 344. (2019). *Retsinformation.dk*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/938>
- Retsplejeloven § 911. (2017). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2017/1101#P911>
- Retsplejeloven § 924. (2017). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2017/1101#P924>
- Revisorloven § 16, s. (2021). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/25>

- Revisorloven § 3, s. (2021). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/25>
- Revisornævnet sag nr.40/2004-S, 40/2004-s (Revisornævnet 2004).
- Rigsrevisionen. (oktober 2022). *Opfølgning i sagen om lempelsen af revisionspligten*. Hentet fra Rigsrevisionen.dk: <https://rigsrevisionen.dk/Media/638016935047133396/708-22.pdf>
- Ritzau. (2023). Kurator forventer krav fra 8000 Lauritz-kunder. *Advokatwatch.dk*.
- Selskabsloven § 111. (2022). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1451#P111>
- Selskabsloven § 119. (2022). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1451#P119>
- Selskabsloven § 130, s. (2022). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1451#P130>
- Selskabsloven § 140. (2022). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1451#P140>
- Selskabsloven § 361. (2022). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1451#P361>
- Selskabsloven § 362. (2021). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/1952#P362>
- Selskabsloven § 363, s. 2. (2021). *Retsinformation*. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/1952>
- Skattestyrelsen - Formodningsregler ved opgørelse af varelager. (2023). *skat.dk*. Hentet fra <https://info.skat.dk/data.aspx?oid=1977748>
- Sonny Kristoffersen - Simpel Uagtsomhed. (2023). *Den Store Danske Lex*. Hentet fra Den Store Danske Lex: https://denstoredanske.lex.dk/simpel_uagtsomhed
- Træholt, F., & Sandøe, N. (2023). Lauritz.com betalte kreditorer ud med andre kunders varer. *Finans.dk*.
- V.L. B-1553-02 , 1553-02 (Venstre Landsret 1. Juli 2013).
- Vorre, N. (2020). *Bag Lyset*. People'sPress.
- Vorre, N., Meisner, M., & Elstrup, M. (2006). Giganter føler sig misbrugt af lampekomet. *Børsen*.

Werlauff, E. (2016). *Erstatningsansvar i selskabsforhold - ledelse, ejere, revisor*. WERLAUFF Publishing .

Werlauff, E., & Hansen, L. L. (2016). *Den juridiske metode - en introduktion* (Årg. 2). Jurist- og Økonomforbundet.

Wittorff, J. Ø. (2013). *Computerworld.dk*. Hentet fra Tidslinje: Her er hele Memory Card-skandalen: <https://www.computerworld.dk/art/227504/tidslinje-her-er-hele-memory-card-skandalen>